

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras teorijas un vēstures katedra

RAIŅA KAPU UN TO PIEMINEKĻU SEMANTIKA

Bakalaura darbs

Autore:
Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”
Kultūras teorijas un vadībzinības apakšprogrammas
4. kursa studente Una Uzkalna
(ID Nr. 20110116)

Darba vadītājs:
prof., Dr. philol. Raimonds Briedis

Rīga
2015

SATURS

IEVADS	4
1. NOZĪMJU TEORIJAS	9
1.1.Semantikas definīcijas un termini	9
1.1.1. Zīme	11
1.1.2. Nozīme un jēga.....	13
1.2.Klasiskā semantika.....	14
1.3.Semantikas problēmas.....	17
1.4.Interpretācijas loma semantikā.....	19
1.5. Semantiskās metodes pielietojums Raiņa kapos	22
2. RAIŅA KAPU VĒSTURE	24
2.1. Raiņa kapu izveide	24
2.2. Raiņa kapu plānojums	27
2.2.1. Raiņa kapu simboliskais plānojums	29
2.3. Raiņa kapi kā varas instruments.....	32
3. PIEMINEKĻU UN KAPU SEMANTISKĀ ANALĪZE.....	36
3.1. Militāro personu pieminekļi	43
3.2. Sabiedrībā ievērojamo personu pieminekļi	45
3.3. Kultūras darbinieku pieminekļi.....	46
3.4. Citu personu pieminekļi	51
NOBEIGUMS	52
KOPSAVILKUMS	55
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	57
SUMMARY	61
PIELIKUMI	62
1. pielikums	62
2. pielikums	63
3. pielikums	64
4. pielikums	64
5. pielikums	65
6. pielikums	65
7. pielikums	66
8. pielikums	66

9.	pielikums	67
10.	pielikums	67
11.	pielikums	68
12.	pielikums	68
13.	pielikums	69

IEVADS

Latviešiem ir ļoti attīstīts senču kults un kapu kultūra. Kapu kopšanas tradīcija ir iekļauta Latvijas kultūras kanonā (2009). Kapsēta ir bagāta kultūrvēsturiska telpa, kas atsedz plašus nozīmju laukus, sniedzot informāciju ne tikai par aizgājējiem, bet arī par dzīvajiem. Tā ir vienlaikus fiziska un mentāla vieta, tādēļ arī Mišels Fuko kapsētu ierindojis starp heterotopijām – „citādības” vietām.¹

1998.gadā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija Raiņa kapu ansambli iekļāvusi valsts nozīmes kultūras pieminekļu sarakstā. Šie kapi izveidoti 1925. gadā, kad tos vēl dēvēja par „pagānu” un „bezdievju” kapiem, bet 1929. gadā tie ieguva Raiņa vārdu. Rainis ir būtisks šo kapu simboliskās nozīmes maiņā. Pēc Raiņa apglabāšanas šajos kapos sāk apglabāt arī citas ievērojamas personības. Raiņa kapi ir semantiski daudzslāņaini, jo tajos apbedīti gan dažādu konfesiju, sociālā slāņa un profesiju pārstāvji, tomēr saglabājot savu identitāti kā radošo personību, literātu atdusas vieta. Atšķirībā no citiem Rīgas kapiem, Raiņa kapi nav veidojušies kā noteiktas konfesijas kapi.

1968. gada Latvijas PSR Kultūras pieminekļu sarakstā iekļauti Raiņa kapu pieminekļi, minot, ka kultūras un mākslas darbiniekiem šajos kapos uzcelti savdabīgi pieminekļi. Šo savdabīgumu pamanījusi arī darba autore un vēlas izcelt tās īpašās pieminekļu iezīmes, kas nav atrodamas citās kapsētās. Raiņa pieminekļa ansamblim šogad, 2015. gadā, aprit astoņdesmit gadi.

Raiņa kapus kā publiskas vietas aktualizējis Oļģerts Tāļivaldis Auns, ne tikai sastādot karti pie kapu ieejas (skatīt 1. pielikumā), bet arī izveidojot bukletu „Skaņu un deju kopēju atdusas vietas Rīgā: kultūras pieminekļu ceļvedis” (1993), kurā tiek norādītas mākslinieku atdusas vietas Raiņa kapos.

Tā kā semiotikas pētāmie lauki ir tik plaši, tās metodoloģiju izmanto dažādu specialitāšu zinātnieki – lingvisti, literatūrzinātnieki, mākslas vēsturnieki, antropologi, psihiatri, sociologi. Līdz ar to, ne tikai semiotika, bet arī semantika saista dažādas humanitāro zinātņu jomas. Latvijas kontekstā pieminekļu semiotiku ir pētījis Sergejs Kruks², taču bakalaura darba autore pievērsusies semiotikas apakšnozarei semantikai. Semantika ir mācība par zīmju nozīmēm. Nozīme ir pakļauta interpretācijām, tādēļ tās

---

¹ Foucault, Michel. *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*. Pieejams: <http://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf> [skatīts 2015, 20. apr.].

² Kruks, Sergejs. *Ārtelpas skulptūras semiotika, ekonomika un politika*. Rīga: Neputns, 2011.

pētnieks nevar aptvert nozīmju lauku pilnībā. Lingvists Džefrijs Līčs (*Leech*) raksta: „Ja kāds apgalvo, ka ir aptvēris visu semantiku, tad tas ir pavisms apkopojums par citu domātajām nozīmēm.”³ Visas semantiskās teorijas ir nepilnīgas un eksperimentālas, tādēļ arī bakalaura darba autores izdarītie secinājumi nepretendē uz absolūto patiesību. Kapu pieminekļu iecerētā nozīme var atšķirties no interpretētās nozīmes. Bakalaura darba autores uzdevums ir ne vien interpretēt Raiņa kapu epitāfijas, bet arī izdarīt plašākus secinājumus par kapsētu kopumā. Dž. Līčs apgalvojis, ka kļūdaini ir nozīmi reducēt uz zinātniskiem, nevis valodas terminiem.⁴ Akceptējot klasiskās semantikas izvirzīto domu, ka nozīme ir lingvistisks fenomens, kapsēta un tās pieminekļi tiks pētīti valodiskā līmenī, pieņemot, ka pētāmajiem subjektiem pastāv līdzība ar verbālo valodu. Kapu pieminekļi tiek aplūkoti kā tekstu veidojošas zīmes, tādēļ zīmju interpretācijas procesā hermeneitika tiks lietota kā palīginstruments. Hansa - Georga Gadamera darbs „Patiesība un metode” (1960) atsedz vairākus būtiskus jautājumus par mākslas un hermeneitikas attiecībām, kā arī verifikācijas iespējām humanitārajās zinātnēs, kas nozīmīgas arī šī pētnieciskā darba ietvaros.

Viens no galvenajiem bakalaura darba autores mērķiem ir parādīt Raiņa kapu un tajos atrodamo pieminekļu semantisko daudzveidību. Raiņa kapu un to pieminekļu kā semantiska lauka pozicionēšana ir otrs izvirzītais darba mērķis. Trešais izvirzītais mērķis ir izcelt Raiņa kapu pieminekļu autentiskumu (ar autentiskumu tiek saprasta kulturāli iespējama kvalitāte, ko asociē ar mantojuma vietu, praksi, vai objektu, kas satur kultūras vērtību; ir atzīta kā jēgpilna attīstošas kultūras tradīcijas izpausme; un/vai izraisa indivīdu starpā sociālu un emocionālu grupas identitātes rezonansi.⁵) un kultūrvēsturisko vērtību.

Bakalaura darba autores uzdevums ir pētnieciski aptvert Raiņa kapu M VI sektoru, kas koncentrējas ap Raiņa pieminekli.⁶ M VI sektors ir pētījumam vispiemērotākais, jo tā pieminekļi vēsturiski aptver visplašāko laika posmu. Šis sektors ir ne tikai senākais, bet arī potenciāli semantiski bagātākais, jo līdzās Rainim apglabātas aptuveni simt sešdesmit personas – rakstnieki, dzejnieki, kultūras darbinieki, Padomju armijas virspavēlnieki, majori, pulkveži, ģenerāļi un citas militārpersonas. Skaitlis ir aptuvenš, jo sektorā ir veikti

---

³ Leech, Geoffrey. *Semantics*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974. 10.p.

⁴ Turpat, 9.p.

⁵ ICOMOS Latvija. Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu padome. *NARA +20 Autentiskuma koncepts*. Pieejams: http://www.icomos.lv/site/attachments/10/02/2015/NARA_autentiskuma_koncepts.pdf [skatīts 2015, 20. feb.].

⁶ Vēsturnieks Oļģerts Tālvāldis Auns ir sastādījis Raiņa kapsētas apbedījumu shēmu, kurā kapsētas teritorija ir sadalīta sektoros, atzīmējot ievērojamāko cilvēku atdusas vietas, dzīves datus un atsevišķu pieminekļu autorus.

gan pārapbedījumi, gan virsapbedījumi, turklāt, ir pieminekļi, kuros iegravēts tikai dzimtas uzvārds, nenorādot apbedīto skaitu. Šis sektors ir uzskatāms par Raiņa kapu simbolisko centru. Otrs izvirzītais uzdevums ir pielietot klasiskās semantikas metodes, analizējot pieminekļus un izdarot plašākus secinājumus par Raiņa kapiem.

Kapsētu pētniece Džūlija Raga (*Rugg*) ir izteikusi pieņēmumu, ka ar apbedījuma vietām saistītās nozīmes ir nepārtraukti mainīgas, jo nozīme laika gaitā nepaliek statiska un jēga nav universāli izprotama visām kultūrām.⁷ Šo pieņēmumu darba autore attiecina arī uz Raiņa kapiem.

Uzstādītā hipotēze ir šāda – Raiņa kapu, kā daļēji slēgtas kapsētas, kurā joprojām tiek veikti apbedījumi, nozīme ir mainīga, turklāt – fiksējama M VI jeb centrālā Raiņa kapu sektora pieminekļos.

Pirmā daļa veltīta semantikas teorētiskajam izvērsumam. Tiek norādītas disciplīnas, kas ir ieinteresētas zīmju nozīmju pētīšanā – lingvistika, psiholoģija, filozofija, kā arī semiotikas šķautnes – loģiskā, semiotiskā, lingvistiskā. Lingvistiskā un filozofiskā semantika ir šim pētījumam vispiemērotākā, tādēļ darbam izvēlēta teorētiskā bāze ir lingvistiskā filozofija. Apakšnodaļās tiek aplūkoti „zīmes”, „nozīmes” un „jēgas” jēdzieni, kas svarīgi gan semiotikas, gan semantikas kontekstā. Tiek akcentēts arī Maskavas – Tartu semiotikas skolas ieguldījums, kas izvirzīja apgalvojumu, ka pasaule sastāv no zīmju kombinācijām. Apakšnodaļās tiek aplūkota tuvāk klasiskā semantika, kura cieši saistīta ar loģiku, valodu uztverot kā sistēmu. Tā kā semantika nav patstāvīga zinātne, nākamajā apakšnodaļā tiek aplūkotas semantikas problēmas. Semantiku semiotikas kontekstā ir pētījis Umberto Eko darbā „The Limits of Interpretation”, norādot uz problēmām un iespējamām izmaiņām semiotikas laukā. Tiek iezīmēti arī ārpus lingvistiskie faktori, kas attiecas uz kapiem un pieminekļiem. Uz ārpus lingvistisko faktoru nepieciešamību pētniecības procesā norāda Jānis Taurens darbā „Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā”. Taurens pētījumā nodarbojas ar analītisko filozofiju, nonākot pie secinājuma, ka pilnvērtīgai arhitektūras analīzei ir nepieciešamas papildus metodes, kas atrodas ārpus lingvistikas. Ceturtajā apakšnodaļā aplūkotas humanitāro zinātņu metodes, hermeneitikas un mākslas attiecības. Pēdējā apakšnodaļā tiek skaidrots, kā klasiskās semantikas jēdzieni un lingvistiskā pieeja ir attiecināma uz Raiņa kapiem.

Tā kā pirmajā nodaļā tiks akcentēta priekšzināšanu nepieciešamība, lai izprastu un spētu analizēt pētāmo priekšmetu pēc iespējas plašāk, otrā nodaļa veltīta Raiņa kapu

---

⁷ Maddrell, Avril, James D. Sidaway. *Deathscapes: spaces for death, dying, mourning and remembrance*. Burlington: Ashgate, 2010. 7.p.

vēsturei. Šajā daļā tiek sniegts ieskats par kapsētas izveides vēsturi, plānojumu, kā arī par varas ietekmi, kas bija vērojama Raiņa kapos. Par šīs nodaļas informatīvajam materiālam, galvenokārt, kalpoja periodika, kas atspoguļo tam laikam aktuālos jautājumus, to skaitā arī domstarpības par Raiņa kapu iesvētīšanu, Rainim veltītā pieminekļa uzstādīšanu. Detalizēta informācija par Raiņa kapiem ir nepieciešama, lai pēcāk būtu iespējams izdarīt secinājumus par izmaiņām Raiņa kapu simboliskajās nozīmēs.

Trešajā daļā tiek atspoguļots teorētisko zināšanu pielietojums praksē, analizējot Raiņa kapus un to pieminekļus M VI sektorā. Lai fiksētu epitāfijas, tiek izmantota lauka pētījuma metode. Datu ieguvē un apstrādē tiks pielietotas kvalitatīvas metodes. Tiks veikta kontentanalīze, lai kvantitatīvos datus (jau fiksētās epitāfijas) eksplicētu kvalitatīvajos (interpretācija). Kvalitatīvajā datu apstrādes procesā tiek izmantoti Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas fonda arhīva materiāli. Pieminekļi tiks pētīti gan ar lingvistiskiem, gan ārpus lingvistiskiem paņēmieniem. Pieminekļa gramatiku veido tā verbālās un ne verbālās sastāvdaļas – ievadfrāze, pielikums, apbedītā vārds, uzvārds, dzimšanas un miršanas gada skaitļi, papildu biogrāfiskās ziņas, poētiskā daļa, avota norāde, adresants.⁸ Jāatzīmē, ka iepriekš nosauktās gramatiskās struktūras ir epitāfijas daļas. Retos gadījumos uz kapa pieminekļiem tās visas ir vienkopus ieraugāmas. Epitāfija (lat. *epitaphium* < gr. ἐπιτάφιος ‘virs kapa’; ἐπιτάφιος (λόγος) ‘runa virs kapa’) ir uzraksts uz mirušā piemiņas zīmes apbedījuma vietā.⁹ Epitāfija sastāv ne tikai no verbālām, bet arī ne verbālām zīmēm. Tā atrodama gan uz kapakmens, krusta, pieminekļa vai kapu plāksnes. Pētnieku starpā domas par epitāfijas robežām dalās. Skandināvu izcelsmes pētnieces E. Ekerte (*Eckert*) un T. Vītamēsa (*Viitamees*) ar epitāfiju klasiski saprot tikai epitāfijas poētisko daļu, taču pētniece Rita Treija uzskata, ka epitāfija klasiskajā izpratnē nav teksta daļa, bet gan dažādu tekstu kopums uz pieminekļa.¹⁰ Arī bakalaura darba autore epitāfiju uzskata par tekstu jeb zīmju kopumu, norādot uz plašākām epitāfijas interpretācijas iespējām. Epitāfija tiek aplūkota kā viss pieminekļa teksts, tātad arī pieminekļa forma, materiāls, simboliskās zīmes var būt daļa no gramatikas. Klasiskajā semantikā gramatika norādīja uz to, ka atsevišķas daļas ietekmē veselās daļas nozīmi. Tas nozīmē, ka gramatiskās konstrukcijas ir iespējams sastapt vairākos pieminekļos dažādās kombinācijās, kas palīdz nolasīt veselā jeb pieminekļa nozīmi.

⁸ Treija, Rita. Latviešu kapsētu epitāfiju tekstu struktūra: Galvenās aprises. *Letonica*. Nr. 14, 2006. 264.lpp.

⁹ Baldunčiks, Juris (red). *Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Jumava, 1999. 202.lpp.

¹⁰ Treija, Rita. Latviešu kapsētu epitāfiju tekstu struktūra: Galvenās aprises, 259. lpp

Pieminekļa uzstādīšanas laiks var atšķirties no personas apbedīšanas laika. Noteikts pieminekļu uzstādīšanas gads tiek fiksēts, ja tas minēts periodikā vai VKPAI arhīva materiālos. Gadījumos, kad pieminekļa uzstādīšanas gads nav minēts, turpmāk tekstā sniegts pieminekļī iegravētais personas miršanas gads.

1. NOZĪMJU TEORIJAS

Semantika nodarbojas ar zīmju nozīmju izpēti. Tā saista tādas disciplīnas kā lingvistika, filozofija un psiholoģija. Visu šo nozaru izpētes objekts ir cilvēka prāts. Šīs disciplīnas ir ieinteresētas prāta iedabas izpētē, taču izejas pozīcijas tām ir dažādas. Psiholoģijā tā ir cilvēka prāta izpratne, lingvistikā – valodas un valodu izpratne, valodas filozofijā tiek pētīts tas, kā mēs zinām, ko mēs zinām, kādi ir pareizas domāšanas likumi, kas ir patiess un aplams.¹¹ Šī bakalaura darba ietvaros tiks aplūkotas dažādās semantiskās teorijas, galvenokārt lingvistiskās un filozofiskās, kas ļautu analizēt kapsētas un kapu pieminekļu semantisko lauku.

Turpmākajās apakšnodaļās tiks aplūkotas dažādas semantikas definēšanas iespējas, iezīmējot „semantikas” jēdziena plašo nozīmju spektru; tiks aplūkoti gan semantikas, gan semiotikas galvenie jēdzieni, klasiskās semantikas jēdzieni, kas saistīti ar valodas filozofiju. Šīs nodaļas ietvaros tiks spriests par semantikas nozīmi kultūras pētniecībā, problēmām semiotikas nozarē. Nodaļas nobeigumā tiks aplūkota mākslas un semantikas attiecības, interpretācijas iespējas.

1.1.Semantikas definīcijas un termini

Termins *semantika* pirmo reizi parādījās frāzē „semantiskā filozofija” 17.gadsimtā ar nozīmi ‘pareģojums’. Sākotnējais grieķu vārds bija *semainen* ‘parādīt, nozīmēt, parādīt ar zīmes palīdzību’, cēlies no *sema* ‘zīme’.¹²

Skaidrojošās vārdnīcas piedāvā dažādas semantikas [fr. *sémantique* < gr. *sēmantikos* nozīmējošs] definīcijas:

Oksfordas vārdnīca norāda divas pieejas semantikai – loģisko un lingvistisko. „Semantika ir vārdu nozīmju studijas; vārdu, frāžu vai sistēmu studijas.”¹³

Svešvārdu vārdnīca piedāvā dažādus skaidrojumus. „Pirmkārt, semantika ir valodas vienības nozīme (jēga), nozīmju kopums. Otrkārt, valodniecības nozare, kas pētī valodas vienību nozīmes; arī semasioloģija. Treškārt, semiotikas nozare, kas zīmju sistēmas pētī kā

¹¹ Leech, Geoffrey. *Semantics*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974. 9.p.

¹² Nītiņa, Daina, Larisa Iljinska un Marina Platonova. *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*. Rīga: RTU izdevniecība, 2008, 39. lpp.

¹³ Joanna Turnbull (ed.). *Semantics. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Eight edition. Oxford University Press, 2010. 1390.p.

jēgas izteikšanas līdzekļus. Ceturtkārt, loģikas nozare, kas pētī loģisko zīmju attiecību pret īstenības jēdzieniem un priekšmetiem jeb referentiem.”¹⁴

Tikmēr „Ideju vārdnīca” (1999) piedāvā tikai vienu definīciju, kas vēl joprojām semantiku saista ar valodniecību. „Semantika ir lingvistikas nozare, kas pēta vārdu jēgas problēmas.”¹⁵

Savukārt interneta skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs” piedāvā trīs semantikas skaidrojumus. Semantika tiek skaidrota kā nozīmju kopums un valodas vienības nozīme, kā valodniecības nozare, un arī kā semiotikas nozare, kas pētī zīmju nozīmes.¹⁶ Semantika kā loģikas nozare netiek minēta.

Šī bakalaura darba ietvaros semantika tiek aplūkota kā nozīmju kopums. Visas iepriekš minētās nozares – loģika, valodniecība, semiotika bieži vien pārklājas, tādēļ pētot kultūras parādības un mākslas darbus, ir jāmeklē starpdisciplināras pieejas un interpretācijas. Daudznozīmīgas kultūras parādības nav iespējams skaidrot, izejot tikai no vienas pozīcijas. Terminoloģija, kura tiek izmantota pētot parādības semantiski, ir universāla. „Zīme”, „nozīme” un „jēga” ir centrālie jēdzieni, kas nāk no lingvistiskās filozofijas, vēlāk izmantoti semiotikā un semantikā. Toties „patiess”, „aplams” jau norāda uz semantikas diferenciaciju un pretenzijām uz patstāvīgu zinātnes nozari. Jānis Taurens savā promocijas darbā „Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā” izmanto analītiskās filozofijas tradīcijas, lingvistiskajiem semantikas jēdzieniem piemeklējot atbilstošus arhitektoniskos elementus, meklējot iespējas operēt ar tiem kā ar valodu. Šis zinātniskais darbs pierāda, ka ir iespējams pētīt dažādus fenomenus vadoties pēc klasiskā semantikas modeļa. Šis modelis veidojies lingvistikas ietvaros Taurens lieto vārdu savienojumu „klasiskā semantika”, attiecinot to uz Frēges loģisko un Vitgenšteina filozofisko semantiku. Pēc Taurena izdarītajiem secinājumiem, klasiskās semantikas pamatā ir nozīmes noteiktības princips (izteiksmes jēgai jābūt noteiktai), kā arī teikums tiek uzskatīts par semantisko pamatvienību.¹⁷ Meklējot iespējas, kā pētīt Raiņa kapus un to pieminekļus, Taurena darbs ir viens no autorenes iedvesmas avotiem. Savukārt Sergeja Kruka darbs „Ārtelpas skulptūras semiotika, ekonomika un politika” pārstāv pavisam citu pieeju pieminekļu pētniecībā, kas arī ir nozīmīga šī darba kontekstā. Kruks pieminekļus

---

¹⁴ Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa, Dina Nātiņa, Ruta Puriņa, Larisa Vjaterē. *Semantika. Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: „Izdevniecība Avots”, 2005. 695.lpp.

¹⁵ Nortona, Anna Lūsija (red). *Ideju vārdnīca: Domātāji, teorijas un jēdzieni filozofijā, zinātnē, reliģijā, politikā, vēsturē un mākslā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 478.lpp.

¹⁶ Skaidrojošā vārdnīca tezaurs. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=semantika> [skatīts 2015, 20. febr.].

¹⁷ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005. 104.lpp.

pēta semiotikas ietvaros, Taurens – semantiski, balstoties valodas filozofijā. Pēc Kruka uzskatiem PSRS un šodienas Latvijas tēlniecībai kaitē lingvistiskās pieejas. Viņš apgalvo: „Satura vērtības izcelšana pakārtoja apzīmētāju apzīmējamam, pamatojot uz literatūru centrētās metodoloģijas pielietošanu vizualitātes studijās.”¹⁸ Kruks uzskata, ka vizuālie izteiksmes līdzekļi ir jāpēta neatkarīgi no satura, tādējādi tēlotājmākslas zinātnei ir jāšķiras no lingvistiskās paradigmas.¹⁹ Bakalaura darba autore neizvirza lingvistiku kā primāro aspektu pieminekļu pētniecībā, tomēr uzskata, ka lingvistu ieviestie jēdzieni un teorijas ir pielietojamas dažādu fenomenu, to skaitā arī kapu, pētniecībā.

Lai izprastu semantiku ir nepieciešams definēt tādus semantikas pamatjēdzienus kā zīme, nozīme un jēga.

1.1.1. Zīme

Semantikas kā semiotikas apakšnozares pamatjēdzieni ir cieši saistīti ar semiotiku. Par semiotikas pamatvienību tiek uzskatīta zīme. Semiotika pēta zīmes un zīmju sistēmas, kuras meklējamas valodā, matemātikā, mākslā, literatūrā, telpas iekārtojumā, bezapziņas procesos u.c.²⁰

Visas zīmes definīcijas ir „aliquid stat pro aliquo” jeb „ kaut kas kaut kā vietā” variācijas. Šīs pārdomas par zīmi saistītas ar Viduslaiku domātājiem. Svētais Augustīns darbā „De doctrina christiana” pirmajās četrās nodaļās definē, klasificē un min dažādus zīmju tipus. Viņš apgalvo, ka zīmes ir lietas, kas tiek lietotas, lai kaut ko apzīmētu (... *signa, res ... quae ad significandum aliquid adhibentur. I.II. 2, II. f.*).²¹ Visās viņa dotajās definīcijās zīme ir *res* jeb lieta.

Valodnieks un strukturālists Ferdināns de Sosīrs (*de Saussure*) izdalīja trīs galvenos zīmju izpētes aspektus: sintaktiku – zīmju iekšējās sistēmas un strukturālās īpašības, pragmatiku – zīmju derīgumu un vērtīgumu no zīmes interpretētāja viedokļa, un semantiku – zīmju attiecības ar apzīmējamo (zīmju saturu).

---

¹⁸ Kruks, Sergejs. *Ārtelpas skulptūras semiotika, ekonomika un politika*. Rīga: Neputns, 2011. 126.lpp.

¹⁹ Turpat, 124.lpp.

²⁰ Lotmans, Jurijs, Boriss Uspenskis. *Kultūra. Teksts, Zīme*. Rīga: Elpa, 1993. 3.lpp.

²¹ Citēts pēc: Jackson, Darrell B. *The Theory of Signs in St. Augustine's De doctrina christiana*. Pieejams: http://www.patristique.org/sites/patristique.org/IMG/pdf/69_xv_1_2_03.pdf 11.p. [skatīts 2015, 21. mar.].

Semiotika		
Sintaktika	Pragmatika	Semantika
Pēta zīmju uzbūves īpatnības, zīmju un zīmju sistēmu veidošanas likumus.	Pēta zīmju izmantošanu komunikācijas procesā, izvērtē to derīgumu.	Pēta ar zīmēm nodoto ziņojumu jēgu.

Savukārt amerikāņu matemātiķis, filozofs, fiziķis un loģiķis Čārlzs Sanderss Pīrss (*Peirce*), kas tiek uzskatīts par vienu no mūsdienu semiotikas pamatlicējiem, ieviesa terminu „semiotika” zinātniskajā apritē. Semiotikā par galveno viņš uzskatīja cilvēku – zīmes radītāju un interpretētāju. Pīrss pētīja cilvēku sabiedrībā izmantotās zīmju sistēmas. Pēc Pīrsa uzskatiem zīmei piemīt trīs raksturlielumi: 1. – materiālais ietērps; 2. – apzīmējamais objekts; 3. – interpretācijas likumi, kurus nosaka cilvēks. Pīrss izstrādāja zīmju kvalifikāciju jeb triādisko modeli, iedalot zīmes ikoniskās, indeksālās un konvencionālās. Ikoniskajām zīmēm ir raksturīga līdzība ar to, ko tās apzīmē. Ikoniska zīme, piemēram, ir portrets. Indeksālās zīmes izraisa asociācijas par apzīmējamo objektu, bet nav ar to līdzīgas. Šīs zīmes ir saprotamas tikai tagadnes situācijā. Indeksāla zīme, piemēram, ir sarkanā luksofora gaisma, kas liek satiksmes dalībniekiem apstāties. Konvencionālām zīmēm jeb simboliem nav nekā kopīga ar apzīmējamo, bet tie ir kultūrā pieņemti. Simbols var būt, piemēram, vienradzis, kuru cilvēki nekad nav redzējuši, tomēr par šo simbolu jau ir izveidojies skaidrs priekšstats.

Austriešu filozofs un lingvists Ludvigs Vitgenšteins (*Wittgenstein*) zīmes, ar kurām tiek izteiktas domas, dēvē par propozicionālām zīmēm.²² Ar šīm zīmēm tiek projicēta pasaule, tomēr tajā vēl nav ietverta jēga, bet gan jēgas iespējamība jeb forma.

S. Kruks skulptūras dēvē par trīsdimensiju vizuālām ikoniskām zīmēm, kas piemērojamas arī kapu pieminekļiem. Tomēr piemineklis pats sastāv no citām zīmēm – simboliem (verbālie elementi epitāfijā) un ikonām (attēli epitāfijā), tādēļ piemineklis ir zīmju kopums, gluži tāpat kā lielākā mērogā tas tiek attiecināts uz kapsētu.

²² Vitgenšteins, Ludvigs. *Loģiski filozofisks traktāts*. Rīga: Liepnieks & Rītups, 2006. 29.lpp.

1.1.2. Nozīme un jēga

Izpratne par semantiku ir cieši saistīta ar nozīmes jēdzienu. C. K. Ogdena (*Ogden*) un I. A. Ričardsa (*Richards*) darbā „Nozīmju nozīme” tiek uzrādīta klasiskā shēma, kurā vārdu nozīme atspoguļota šādās formulās: „ $A \rightarrow B$ ” vai „ $A=B$ ”.²³ Pirmajā gadījumā A referē uz B, otrajā – A ir vienāds ar B.

Nozīme var būt tas, ko (parasti zīmes, simbola veidā) apzīmē, uz ko norāda kāds priekšmets, parādība.²⁴ Nozīme tiek definēta arī kā īpašību, pazīmju kopums, kurā izpaužas (kā) vērtība, ietekme, arī būtība (saistījumā ar ko, attieksmē pret ko).²⁵ Modernās loģikas pamatlicējs, vācu filozofs Gotlobs Frēge (*Frege*) apgalvo ka, uztverot jēgu, vēl nevar droši apgalvot, ka ir uztverta arī nozīme.²⁶ Par vārda nozīmi var arī uzskatīt veidu, kādā tas tiek lietots. Šajā gadījumā nozīme sakrīt ar apzīmējamo objektu, taču ne vienmēr tā ir. Tātad veidu, kādā vārds tiek lietots vēl nevar uzskatīt par vārda nozīmi. Vitgenšteins „Dzeltenajā grāmatā” min, ka „vārda nozīme” bieži vien tiek pārprasta un tiek saprasta kā „vārda lietojums”.²⁷

Bieži vien starp jēdzieniem „jēga” un „nozīme” ikdienas valodā tiek likta vienādības zīme. Arī Taurens norāda, ka šie vārdi ir sinonīmi krievu, angļu un vācu valodā.²⁸ Viņš šos jēdzienus lieto kā sinonīmus. Arī „Ideju vārdnīca” (1999) jēga un nozīme ir sinonīmi: „Ja lietām it nozīme (jēga), tad tā ir tāpēc, ka mēs tās saprotam („Mākoņi nozīmē lietu”), vai arī tās ir nozīmīgas („Šis gredzens man daudz ko nozīmē”).”²⁹ Tomēr Frēge nodala šos jēdzienus. Kā piemēru Frēge min „vakara zvaigzni” un „rīta zvaigzni”, kuru nozīme ir viena, taču jēga atšķiras.³⁰ Cilvēki viena vārda jēgu var uztvert dažādi, jo tiem ir bijis atšķirīgs priekšstats par lietām. Tātad iepriekšējā pieredze ir vērā ņemams faktors. Tā kā Frēges filozofija ir cieši saistīta ar loģiku un matemātiku, viņš uzskata, ka nozīme ir saistīta ar patiesuma vērtību.

²³ Odgen, C. K., I. A. Richards. *The Meaning of Meaning: A study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. London: Routledge & Kegan Paul, 1949. 185.p.

²⁴ Skaidrojošā vārdnīca tezaurs. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=noz%C4%ABme> [skatīts 2015, 20. feb.].

²⁵ Turpat.

²⁶ Frēge, Gotlobs. Jēga un nozīme. *Kentaurs XXI*. Nr. 20, 1999. 51.lpp.

²⁷ Vitgenšteins, Ludvigs. Dzeltenā grāmata. *Kentaurs XXI*. Nr. 20, 1999. 66.lpp.

²⁸ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 11.lpp

²⁹ Nortona, Anna Lūsija (red). *Ideju vārdnīca*, 384.lpp.

³⁰ Frēge, Gotlobs. *Jēga un nozīme*, 51.lpp.

1.2.Klasiskā semantika

20. gadsimta sākumā strauji attīstījās strukturālā lingvistika, par kuras ievērojamāko pārstāvji kļuva Ferdināns de Sosīrs. Izpētes objekts tika paplašināts un aizvien vairāk lingvistiskās metodes tika pielietotas uz jauniem objektiem. Pateicoties dažādajiem pētījuma objektiem, tika izstrādātas daudzveidīgas semiotiskās metodes. Arī kultūras analīzē mēdz pielietot lingvistiskās metodoloģijas. Tas ir iespējams, ja ar kultūru tiek saprasts hierarhisks valodu (kodu) komplekss, kas veidojas virs dabiskās valodas.³¹

Divdesmitā gadsimta piecdesmitajos gados Anglijā izveidojās jauna filozofijas skola – lingvistiskā filozofija jeb analītiskā filozofija. Par tās izveidotājiem uzskata Ludvigu Vitgenšteinu, Gilbertu Railu, Džonu Visdomu, Džonu Ostinu.³² Jau iepriekš minētais Ludvigs Vitgenšteins ir devis nozīmīgu ieguldījumu gan loģiskajā pozitīvismā, gan lingvistiskajā filozofijā, tādēļ viņa zinātnisko darbību mēdz iedalīt divos posmos. „Loģiski filozofiskais traktāts” ir viens no svarīgākajiem darbiem loģiskajā pozitīvismā, taču jau trīsdesmitajos gados Vitgenšteins pamana nepilnības savā iepriekšējā teorijā. Pēc viņa nāves tika izdots darbs „Filozofiskie pētījumi”, kas aizsāk lingvistisko filozofiju. Ja pirmajā darbā Vitgenšteins uzskata, ka ir nepieciešams izveidot loģisku zinātnes valodu un stingru verifikācijas sistēmu, tad „Filozofiskajos pētījumos” viņš atzīst, ka iepriekš viņu vadījusi nepareiza valodas funkciju izpratne.

J. Taurens atzīst, ka semiotika un arhitektūras kā valodas izpratne ir ietekmējusi viņa pētījumu. No semiotikas viņš aizgūst tikai atsevišķus elementus, jo uzskata, ka semantika pilnīgāk var atainot arhitektūras iedabu. Taurens uzskata, ka pie klasiskās semantikas pārstāvjiem ir ierindojami Frēge un Vitgenšteins. Šie zinātnieki darbojās valodas filozofijas laukā, taču pirmais, kas nodarbojās ar valodas problēmām bija de Sosīrs, kas tiek uzskatīts par vienu no semiotikas pamatlicējiem. Viņš nonāca pie secinājuma, ka lingvistika ietilpst semiotikas zinātnē, kuras uzdevums ir zīmju un zīmes noteicošo likumu izpēte. De Sosīrs, pirmais strukturāllingvists, valodu aplūkoja kā zīmju sistēmu. Viņš radīja strukturālisma koncepciju, kas tiek izmantota valodniecībā, ietekmējot arī literatūrzinātni, antropoloģiju un semiotiku. De Sosīrs uzskatīja, ka cilvēka valodiskā darbība (*langage*) sastāv no divām daļām – valoda (*langue*) un runa (*parole*). Valoda ir raksturīga

---

³¹Nītiņa, Daina, L. Iljinska, M. Platonova. *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*. Rīga: RTU izdevniecība, 2008. 21.lpp.

³²Turpat.

kolektīvam, taču runa ir individuāla. Jēdzieniem vērtības piešķir kolektīvs, nevis indivīds. De Sosīrs apgalvo, ka kolektīvisms ir nepieciešams, lai noteiktu vērtības, kuru vienīgā jēga pastāv lietošanā un vispārējā piekrišanā; indivīds viens pats nespēj fiksēt nevienu vērtību.³³ Viņš arī uzskata, ka valoda ir vienota sistēma, un viena elementa vērtība ir cieši saistīta ar citiem. Izmaiņas viena elementa vērtībā, ietekmē apkārtējos. Konteksts un zīmju savstarpējās attiecības ir nozīmīgākas par pašām zīmēm, tādēļ nozīmi lingvistikā ir iespējams saprast tikai jēgpilnā izteiksmē. Jāmin, ka pirms Vitgenšteina un Frēges, bija pavisam cita tradīcija – nozīme tika piešķirta atsevišķam vārdam, nevis teikumam.³⁴ Tomēr lingvistikā teikumu ir pieņemts uzskatīt par pamatvienību, ar kuru var veikt valodiskās darbības.

Valodas funkcija nav tikai faktu aprakstīšana. Lai atainotu valodas funkcionālo dažādību, viņš to salīdzina ar spēli. Tomēr katrai spēlei ir savi iekšējie noteikumi. Līdz ar to patiesību var noskaidrot tikai vienas valodas spēles ietvaros. Vitgenšteina domas par verifikācijas iespējām valodām mainās laikā, kad viņš uzturas Kembridžā. Jānis Vējš apgalvo, ka Vitgenšteins vēlas parādīt, ka lietot patiesības – nepatiesības kategoriju vispārināti, attiecinot to uz mūsu zināšanām, nemaz nav iespējams.³⁵ Pozitīvistiem šķita, ka humanitārās zinātnes jāveido, balstoties uz dabaszinātņu pieredzi. Taču pētot kultūras parādības, nav iespējams verifikāciju ietvert stingrā rāmī, uzspiežot viennozīmīgas patiesuma vai aplamības vērtības visos gadījumos. Klasisko semantiku interesēja matemātika un loģika, kuru atbildes bija vienkāršāk verificējamas, taču „lingvistiskais pagrieziens” norādīja uz valodas problēmām.

Šī pētījuma aspektā nozīmīga loma ir kultūras semiotikai, kura radās Tartu – Maskavas skolā. Kultūra šīs skolas ietvaros tika traktēta kā starp cilvēku un pasauli nostādīta attiecību sistēma.³⁶ Šīs semiotikas skolas pārstāvis Boriss Uspenskis (*Успенский*) norāda, ka jānodala zīmes semiotika un valodas kā zīmju sistēmas semiotika.³⁷ Tāpat arī var raudzīties uz zīmes un teksta attiecībām no dažādiem skatpunktiem. Teksts var būt no zīmes atvasināts vai otrādi – zīmju organizētājs.³⁸ Pirmais skatpunkts ir saistīts ar Pīrsa loģisko pieeju semiotikai, otrs – de Sosīra lingvistisko pieeju. Maskavas – Tartu skola attīstīta ideju, ka visa pasaule sastāv no kodētas informācijas zīmju veidā. Informācijas

---

³³ De Sosīrs, Ferdināns. Vispārīgās valodas kurss. *Kentaurs XXI*. Nr. 18, 1999. 73.lpp.

³⁴ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes arhitektūras teorijā*, 40.lpp.

³⁵ Vējš, Jānis Nameisis. *Lingvistiskā filozofija*. Rīga: Avots, 1981. 36.lpp.

³⁶ Lotmans, Jurijs, Boriss Uspenskis. *Kultūra. Teksts, Zīme*, 13.lpp.

³⁷ Turpat, 10.lpp.

³⁸ Turpat, 11.lpp.

uztvere jeb zīmju sapratne ir arī semantikas uzmanības lokā. Informācija ir galvenais aspekts komunikācijas studijās, kurās ir ieinteresēti arī semantikas pētnieki.

Maskavas – Tartu skolas pārstāvji nerisināja semantikas problēmas. Viņus interesēja zīmju sistēmas, nevis „zīme pati par sevi”. Toties šīs skolas pārstāvji attīstīja ideju, ka kultūra ietver sevī dažādas valodas – mākslas, literatūras, kino, mitoloģijas. Semiotika kā vispārēja zinātne par zīmēm pēta cilvēka radītās zīmju sistēmas - gan dabiskās, gan mākslīgās valodas. Tādēļ ir iespējams pētīt ne tikai valodas, bet arī kultūras parādības semantiski. Valoda šī bakalaura darba ietvaros tiek tvērtā plašākā nozīmē – kā zīmju sistēma, nevis tikai kā rakstu valoda. Jāmin, ka valoda šī pētnieciskā darba ietvaros tiek aplūkota metaforas līmenī. Vācu filozofs Hanss - Georgs Gadamer (*Gadamer*) akcentē, ka saprašanas mehānisms ir valodisks.³⁹

Terminu semantiskais lauks valodniecības teorijā ieviesa neohumboltieši ar L. Vesibergu priekšgalā. Semantisko lauku teorijas dibinātājs ir vācu zinātnieks J. Trīrs (*Trier*). Par semantisko lauku tiek uzskatīts savstarpēji saistītu jēdzienu kopums – reālās īstenības daļa, kam valodā atbilst grupa tematiski saistītu vārdu.⁴⁰ Par semantisko lauku sauc arī nozīmes jeb jēgas apjomu, kas sadalās starp vairākiem vārdiem, turklāt dažādās valodās tie ir atšķirīgi.⁴¹ Šajā bakalaura darbā jēgas apjomu var aplūkot trīs līmeņos. Pirmkārt, par jēgas apjomu var uzskatīt visu tekstu kopumu pieminekļi. Pieminekļa datiem – gan pielikumam, gan gada skaitļiem, gan vizuālajām zīmēm ir jēga, taču jēgas apjomu var apjaust tikai tad, kad visas epitāfijas daļas tiek atklātas to kopsakarībās. Otrkārt, jēgas apjoms veidojas plašākā kontekstā – Raiņa kapos, kur katrs pieminekļis ir semantiskā lauka sastāvdaļa. Treškārt, Raiņa kapi var tikt aplūkoti apkārtējo kapsētu, Brāļu un Meža kapu vai Aizsaules ielas kontekstā. Ja pieņemts, ka lingvistikā nozīme ir nosakāma teikuma kontekstā, tad katrs pieminekļis sastāv no vārdiem, kas veido vienotu „teikumu” – pieminekli, kas savukārt iekļaujas plašākā tekstā.

---

³⁹ Gadamer, Hanss- Georgs. *Patiesība un metode*. Rīga: Jumava, 1999. 359.lpp.

⁴⁰ Nītiņa, Daina, Larisa Iljinska un Marina Platonova. *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*, 55.lpp.

⁴¹ Andersone, Indra u.c. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005. 695.lpp.

1.3.Semantikas problēmas

Filozofs Džons Pāsmors (*Passmore*) norāda, ka vārds "semantika" tā neilgajā pastāvēšanas laikā aptver neiedomājami plašu intelektuālās darbības spektru, sākot ar "nozīmes pētījumu no filoloģijas skatu punkta", līdz "katram mēģinājumam analizēt veidus, kādos valoda var mūs maldināt".⁴²

Jurģis Šķilters rakstā „Semantikas teoriju attīstība” skaidro, ka tas ir saistāms ar semantikas definīcijas izmaiņām. Pastāv divas izpratnes par semiotiku – šaurā un plašā. Šaurā izpratne ietver tikai valodas fenomenus, uz kuriem var attiecināt jēdzienus „paties” vai „aplams”. Šajā gadījumā „patiesumu” un „aplamību” var piedēvēt tikai apgalvojuma teikumiem.

Šaurākajā izpratnē klasiskās semantikas uzmanības centrā ir izteikumi, uz kuriem var attiecināt patiesuma vērtību. Tādējādi, semantiskā analīze var izskaidrot ļoti maz komunikatīvo fenomenu – emocionālās darbības, ironija, metafora, intencionālie aspekti ir aiz analīzes robežām.⁴³ Tas, vai kapu pieminekļu semantikā ir iespējams operēt ar loģikas terminiem „paties” un „aplams”, tiks aplūkots trešajā bakalaura daļā, izdarot secinājumus par šīs metodes pielietojamību.

Plašākā semantikas izpratne ietver sevī fenomenus, kas pastāv arī ārpus valodas. Pēc Šķiltera domām, lingvālisma norieta laiks sākās jau astoņdesmito gadu sākumā, kad informācija vairs nebija nepieciešami saistīta ar lingvistisko slāni vai lingvistisko segmentu, tādēļ mūsdienās pieņemamāks ir plašais semantikas aspekts.⁴⁴

Klasiskā semantika pēta nozīmi, kura ir pamatā neatkarīga no konteksta, kurā tā ir lietota; otra nozīmes izpratne, kura ir aktuālāka pēcklasiskās semantikās, – nozīme lietojumā.⁴⁵ Raiņu kapu iemantotā nozīme sabiedrībā skaidri atspoguļojas tā laika periodikā, tādēļ arī kapu kontekstā tiek pētītas nozīmes lietojumā.

Jāmin, ka semantiskajās teorijās aizvien lielāku nozīmi ieņem arī ārpus lingvistiskie elementi. Taurens savā promocijas darbā uzsver, ka nepastāv atsevišķas ārpus lingvistisko faktoru nozīmes teorijas, taču ir dažādu teoriju aspektu uzsvēršana, kas ir būtiska domājot par arhitektūras semantiku.⁴⁶ Teorijas, kas ir svarīgas arhitektūras semantikā, ir būtiskas arī

⁴² Citēts pēc: Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 21.lpp.

⁴³ Šķilters, Jurģis. Semantikas teoriju attīstība. *Kentaurs XXI*. Nr. 24, 2001. 9.lpp.

⁴⁴ Turpat.

⁴⁵ Turpat, 15.lpp.

⁴⁶ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 144.lpp.

aplūkojot pieminekļus. Kapu pieminekļiem arī piemīt arhitektoniskās kvalitātes, tādēļ tie tiek klasificēti kā kultūras pieminekļi vai kapu arhitektūras pieminekļi, neaizmirstot arī, ka tie kalpo kā individuālas piemiņas zīmes. Ar ārpus lingvistiskajiem faktoriem ir saprotams konteksts paplašinātākā nozīmē jeb fons. Taurens atzīst, ka ārpus lingvistiskie faktori apzīmē ļoti plašu parādību kopumu, tādēļ par šiem faktoriem ir iespējams runāt tikai vispārīgi un aptuveni.

Metodoloģiskas problēmas radās arī tad, kad semiotika tiek sadalīta trīs disciplīnās. Čārlzs Viljams Moriss (*Morris*) pirmais izceļ semiotikas šķelšanos sintaksē, semantikā un pragmatikā. Umberto Eko (*Eco*) apgalvo, ka semiotika kā zinātne var zaudēt savas pozīcijas šķelšanās brīdī, jo visas trīs jomas var kļūt par patstāvīgām zinātnēm.⁴⁷ Sintaksei, pragmatikai un semantikai ir savi pētāmie objekti un metodes, kamēr semiotika kļūst par vispārīgu zinātni, gluži kā dabaszinātne. Kā piemērus Eko min astroloģiju, zooloģiju, mineraloģiju, kurām ir skaidri pētāmie objekti atšķirībā no dabaszinātnes. Tomēr Morisa izteiktie semiotikas nākotnes paredzējumi nav līdz galam piepildījušies. Tiesa, semiotikas apakšnozares ir kļuvušas patstāvīgas, taču tās joprojām nav ieguvušas zinātņu statusu. Bieži vien nav iespējams nošķirt semantiku no pragmatikas un sintakses lietojuma. Starp šīm nozarēm pastāv mijiedarbība un nav vienmēr iespējams izslēgt kādu elementu. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, valodas pētīšanā svarīgs ir konteksts. Tāpat arī zīmes lietojumā ir svarīgi apkārt esošie elementi, tās uzbūve un attiecības ar interpretētāju. Eko apgalvo, ka visas trīs semiotikas provinces nodarbojas ar vienu disciplināro objektu, atšķiras tikai profili, kādos tas tiek pētīts.⁴⁸

Šķilters piedāvā meklēt semantikas modeļus, kuri piedāvās aizvien plašāku komunikācijas tvērumu un pēc iespējas aptverošāku informācijas saglabāšanu. Šāds piedāvājums tiek izteikts, jo liela daļa nozīmīgās informācijas semiotiskajā analīzē iet zudumā. Respektīvi, ir nepieciešama efektīva informācijas pārņemšana. Vēl kā problēmu risinājums tiek piedāvāts semantikas un pragmatiskas integrācijas process, kurš tiek pielietots dažādās diskursa analīzes teorijās. Domājot par pēc iespējas aptverošāku informācijas saglabāšanu, kas saistīta ar pieminekļiem, ir nepieciešams veidot pieminekļu pasēs, kurās atrodama informācija par pieminekļa datējumu, atrašanos vietu, tehnisko stāvokli, ietverot arī fotoattēlus un aprakstus. Šādas pieminekļu pasēs atrodas Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijā. Taču pasēs tiek veidotas tikai kultūras un vēstures pieminekļiem, tādējādi liela daļa informācijas par M VI sektoru nav piefiksēta.

⁴⁷ Eco, Umberto. *The limits of interpretation*. Indianapolis: Indiana University Press, 1990. 204.p.

⁴⁸ Turpat, 205.p.

Lai spētu izdarīt vispārīgus secinājumus par pieminekļiem, ir nepieciešami lauka pētījumi, fiksējot visas sektorā esošās epitāfijas. Lai efektīvi pārnestu pieminekļu informāciju, ir nepieciešamas priekšzināšanas gan par epitāfiju veidošanas tradīcijām, gan pieminekļu kontekstu – Raiņa kapiem.

1.4. Interpretācijas loma semantikā

Pēc bakalaura darba autores domām semantika ir cieši saistīta hermeneitiku. Hermeneitiku dēvē par izklāsta zinātne, mākslu. Ar jēdzienu „hermeneitika” apzīmē atbilstīgu interpretāciju, [...] šī mācība iekļaujas nostiprinātajās un atzītajās zinātņu disciplīnās, kurām ir saistība ar tekstu un zīmju interpretāciju.⁴⁹ Tā kā bakalaura darba ietvaros Raiņa kapu pieminekļi tiek aplūkoti kā tekstu veidojošas zīmes, un bakalaura darbs arī ir teksts (šaurajā nozīmē), tad tas ir hermeneitisks, jo skaidro citus tekstus.

Par tekstu var uzskatīt jebkuru mākslas darbu, materiālās kultūras, priekšmetu, sabiedrisko vai dabas vienību utt. Var teikt, ka laikmeta pasaules aina realizējas noteiktu tekstu sistēmā. Gadamers darbā „Patiesība un metode” apgalvo, ka katru šīs sistēmas tekstu veido zīmes, kas ir savstarpēji saistītas un rada noteiktu struktūru.⁵⁰

Hermeneitikas kā teorijas galvenais mērķis ir tekstu saprašana. Lai tekstu interpretētu, tas vispirms ir jāsaprot, ņemot vērā gan kontekstu, gan iecerēto vēstījumu. Martins Heidegers (*Heidegger*) apgalvo, lai interpretētu, ir nepieciešamas iepriekšējās zināšanas: „Jebkurai interpretācijai, kam jāveicina sapratne, jau jābūt sapratušai to, kas jāinterpretē.”⁵¹ Tātad hermeneitika nepiešķir objektiem jaunu nozīmi. „[...] Kad mēs sastopamies ar kaut ko šajā pasaulē kā lietu par sevi, šim objektam jau ir iesaiste, kas atklājas mūsu pasaules sapratnē, un šo iesaisti izskaidro interpretācija”.⁵²

Hermeneitiku dēvē arī par nozīmes apguves pieredzi.⁵³ Kā iepriekš tika noskaidrots, nozīme ir viens no centrālajiem jēdzieniem semantikas laukā. Tā ir atvērta interpretācijām, tomēr jāpiezīmē, ka interpretācijas var būt neskaitāmas, turklāt, var neatklāt nozīmi

---

⁴⁹ Cinis, Aigars (red). *Skaistā aktualitāte: māksla kā spēle, simbols un svētki/ Hanss- Georgs Gadamers*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002. 7.lpp.

⁵⁰ Vasiļeva, Elīna. Semiotika. No: *Mūsdienu literatūras teorijas*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2013. 161.lpp.

⁵¹ Citēts no: Račevskis, Kārlis. *Mišels Fuko, apziņa un valodas esamība*. Rīga: Zinātne, 2003. 89.lpp.

⁵² Citēts no: Turpat, 88.lpp.

⁵³ Lasmane, Sarmīte. Hermeneitika. No: *Mūsdienu literatūras teorijas*, 209.lpp.

pilnībā. Sarmīte Lasmane raksta: „Tur, kur ir nozīme, pastāv nepieciešamība to saprast.”⁵⁴ Savukārt pieredze ir cieši saistīta ar vēsturiskuma apziņu. Nozīme tiek skaidrota, interpretēta, ņemot vērā garīgās kultūras vēsturisko pieredzi. Arī Gadamers akcentē vēsturiskuma nozīmi hermeneitikā: „Lasoša apziņa nenovēršami ir vēsturiska un ar vēsturisko tradējumu [jeb mantojumu] brīvi komunicējoša apziņa.”⁵⁵ Dzīves filozofija aizskar arī pasaules ainas pamatelementu tēmu, apgalvojot, ka šie elementi iezīmē vēsturisko posmu kultūras neatkārtojamības vaibstus.⁵⁶

Pasaules ainas elementu veidošanos iezīmē arī Elīna Vasiļeva: „Pasaules ainā atspoguļojas dažādu kategoriju attieksmju sistēma: tās var būt attiecības starp telpas vertikālo un horizontālo asi, kā arī attiecības starp dažādām laika dimensijām, cilvēka attiecības ar apkārtējo pasauli. Katra laikmeta pasaules aina atspoguļojas noteiktā zīmju sistēmā. Pasaules ainas pamatā ir priekšstati pat telpu un laiku, telpas un laika kategorijas.”⁵⁷ Kā jau iepriekš minēts, arī Fuko akcentējis kapsētas īpašo laiktelpu. Bakalaura darba autore uzskata, ka pasaules aina iezīmējas arī Raiņa kapos, konstatējot kapiem piešķirto nozīmi dažādos laika posmos.

Diltejs cilvēku uzskata izzinošu subjektu, kurš ir saistīts ar noteiktu vēsturisku laiku un vietu. Šāds skatījums, kas tiecas interpretēt kultūrvēsturisko pieredzi saistīts ar hermeneitiku plašākā izpratnē, t.i., teksts var būt arī neverbāls. Hermeneitika tiek pieskaitīta pie interpretācijas metodēm, kuras saistītas ar zināšanu konstruēšanu nozarēs, kurās ir darīšana ar sociāliem vai kultūras tekstiem un tajos iekodēto nozīmi.⁵⁸

Martina Heidegera un Gadamera izstrādātā hermeneitiskā pieeja māca uzskatīt interpretāciju, nevis par līdzekli oriģinālās un nepubliskotas sapratnes formas izvērsumam, bet gan par paņēmieni, lai izskaidrotu esošu sapratnes stāvokli, konstatējot iegūtos paradumus un standartus, kas veido mūsu „realitātes” izpratni.⁵⁹ Heidegers apgalvo, ka interpretējot, objektam netiek piešķirta jēga vai jauna nozīme, jo tā jau ir iepriekš dota. Lai interpretētu objektu, vispirms ir jābūt izpratnei par to.

Heidegers apgalvo: „Interpretējot mēs, ja tā var teikt, neuzklājam „nozīmes apmetni” kādam neapsegtam objektam, kas šobrīd ir mūsu rīcībā, mēs piešķiram tam vērtību; bet,

---

⁵⁴ Lasmane, Sarmīte. Hermeneitika. No: *Mūsdienu literatūras teorijas*, 209.lpp.

⁵⁵ Gadamers, Hanss – Georgs. *Patiesība un metode*, 366.lpp.

⁵⁶ Kūle, Maija, Rihards Kūlis. *Filozofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 351.lpp.

⁵⁷ Vasiļeva, Elīna. *Semiotika*, 163.lpp.

⁵⁸ Lasmane, Sarmīte. Hermeneitika, 209.lpp.

⁵⁹ Račevskis, Kārlis. *Mišels Fuko, apziņa un valodas esamība*, 87.lpp

kad mēs sastopamies ar kaut ko šajā pasaulē kā lietu par sevi, šim objektam jau ir iesaiste, kas atklājas mūsu pasaules sapratnē, un šo iesaisti izskaidro interpretācija.”⁶⁰

Tādējādi izveidojas hermeneitiskais aplis, kas pieprasa iepriekšējās zināšanas. Tomēr Heidegers skaidro, kas šo apli apzinoties, ir jādistančējas no masu uzskatiem un iedomām, kas var noteikt mūsu iepriekšējo sapratni un pētījuma zinātniskumu. Gadamers šāda tipa uzskatus dēvē par aizspriedumiem. Toties, atšķirībā no Heidegera, Gadamers šos aizspriedumus jeb priekšz aizspriedumus uzskata par nepieciešamību interpretācijas procesā.

Par hermeneitiskās filozofijas augstāko punktu tiek uzskatīts Gadamera darbs „Patiesība un metode”. Viņš norāda uz atšķirīgajām humanitāro zinātņu un dabaszinātņu patiesībām: „Garazinātnes tuvinās pieredzes veidiem, kas atrodas ārpus zinātnes: filozofijas pieredzei, mākslas pieredzei un pašas vēstures pieredzei. Tie visi ir pieredzes veidi, kuros sevi ievēsta patiesība, ko nevar verificēt ar zinātnes metodiskajiem līdzekļiem.”⁶¹ Runājot par valodu kā hermeneitiskās pieredzes mediju, Gadamers divu personu komunikāciju pielīdzina teksta un tā interpretētāja sarunai: „Teksts ļauj izteikties lietai, taču tas, ka teksts to dara, galu galā ir interpretētāja veikums. Abi ir līdzdalīgi.”⁶²

Gadamers apgalvo, ka īstais hermeneitiskais uzdevums tiek izvirzīts attiecībā pret fiksētajiem tekstiem. Viss, kas attiecas uz tekstu pārnestajā nozīmē, pēc bakalaura darba autores domām, ir saistīts ar hermeneitiku plašajā izpratnē: „Hermeneitisko uzdevumu, tikai plašākā nozīmē, izvirza arī nerakstiskie monumenti. Jo tie nav saprotami paši no sevis. Tas, ko tie nozīmē, ir interpretācijas jautājums, nevis atšifrēšanas un burtiskuma sapratnes jautājums”.⁶³ Gadamers savā darbā min, ka interpretēšana ir pakļauta valodiskajam tradējumam, taču bieži vien pārkāpj valodas robežas: „[...]ne tikai tāpēc, ka visi cilvēces kultūras darinājumi, arī nevalodiskie, vēlas, lai tos saprastu, bet vēl fundamentālāk, jo visam saprotamajam vispār jābūt pieejamam saprašānai un interpretācijai.”⁶⁴

---

⁶⁰ Citēts pēc: Račevskis, Kārlis. *Mišels Fuko, apziņa un valodas esamība*, 89.lpp.

⁶¹ Gadamers, Hanss - Georgs. *Patiesība un metode*, 11. lpp.

⁶² Turpat, 363.lpp.

⁶³ Turpat, 366.lpp.

⁶⁴ Turpat, 378.lpp.

1.5. Semantiskās metodes pielietojums Raiņa kapos

1983. gadā Džons Bārvaiss (*Barwise*) un Džons Perijs (*Perry*) nāk klajā ar jaunu teoriju darbā „Situācijas un attieksmes”, pretstatot sevi iepriekšējai tradīcijai – analītiskajai filozofijai. Šajā teorijā „patiesuma” un „aplamuma” vietā ienāk jēdziens „informācija”. Apgalvojumiem nepiemīt patiesuma vērtība, kā tas pieņemts klasiskajā semantikā, bet gan situācija. Taurens savā promocijas darbā apgalvo, ka informācija ir semantiska.⁶⁵ Tā ir kā medijs, kas cilvēkus saista ar apkārtējo pasauli. Jāpiebilst, ka valodai ir īpaša nozīme šajā informācijas nodošanas un komunikācijas procesā. Ar komunikāciju šī bakalaura darba ietvaros tiek saprasta ne tikai saskarsme starp cilvēkiem, bet, galvenokārt, saskarsme ar objektu un informāciju, ko tas nes.

Situāciju semantika pieņem, ka situācijas nav pilnīgas un objektīvas. Svarīgi, ka runa ir arī par abstraktajām situācijām. Situāciju teorija ir svarīga bakalaura darba aspektā, jo tiek pieņemts, ka pieminekļi un Raiņa kapi arī ir nozīmes informācijas nesēji.

Lai semantiskos modeļus piemērotu pieminekļu pētniecībai, klasiskās semantikas jēdzieni ir jāattiecinā uz šo pētījuma lauku. Kapsētas kontekstā par valodu ir jārunā abstraktā līmenī. Tomēr, kas attiecas uz pieminekļiem, tad ir iespējams runāt par pieminekļu gramatiku. Terminu „gramatika” lieto arī Taurens savā promocijas darbā, minot, ka šis termins ieviesies, runājot par arhitektūras stiliem. Gramatiskā semantika ir atsevišķa pieeja, kas lielu uzmanību pievērš struktūrai un nozīmes izmaiņām.

Ja klasiskajā semantikas modelī ir pieņemts runāt par valodas loģisko telpu, tad kapsētas gadījumā, to aizstāj ar vēsturisko telpu. Raiņa kapu vēsturiskā telpa ir konteksts, kurā tajos esošie pieminekļi ir jāaplūko. Pēc bakalaura darba autores domām, kapsētas M VI sektors ieņem nozīmīgu lomu Raiņa kapu simboliskajā sistēmā, jo tas ir vēsturiski veidojies kā simboliskais kapu centrs.

Aplūkojot Raiņa kapu pieminekļus M VI sektorā, ir vērojamas dažādas pieminekļu veidošanas tradīcijas. Tātad pastāv dažādi pieminekļu tipi, par ko liecina materiāla izvēle, epitāfijas valoda, pieminekļu izvietojums utt.

Pēc bakalaura darba autores domām, jebkuram piemineklim piemīt valodas funkcijas. Lai atspoguļotu šo līdzību, tiek izmantotas Džefrija Līča minētās piecas valodas funkcijas sabiedrībā:

1. informācijas pārņemšana;

---

⁶⁵ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 159.lpp.

2. runātāja, rakstītāja jūtu vai attieksmes paušana;
3. citu attieksmes, uzvedības ietekmēšana;
4. māksliniecisku efektu radīšana;
5. sociālās saiknes saglabāšana, nodrošināšana.⁶⁶

Šīs funkcijas, kuras var interpretēt plašāk, tiks komentētas turpmākā pētījuma gaitā (skatīt 3. nodaļā), pielīdzinot valodas funkcijas epitāfijas funkcijām.

Runājot par arhitektūras un verbālās valodas līdzību, Taurens citē Čārlzu Dženku (*Jencks*): „Katra forma apkārtējā vidē, vai zīme valodā, ir motivēta, vai spēj būt motivēta. [...] Tajā brīdī, kad tiek izgudrota jauna forma, tā iegūs, neizbēgami, kādu nozīmi”.⁶⁷ Šis citāts attiecas arī uz pieminekļiem. Turpmākajā tekstā Taurens aplūko citas attieksmes pret nozīmi arhitektūrā. Rakstā „Urbānisms un semioloģija” tiek aplūkoti pilsētas elementi, kas apveltīti ar vēsturiskām nozīmēm. Kā piemērs šajā rakstā tiek minēts Kloda Levi-Strosa aprakstītais Dienvidamerikas Bororo indiāņu ciemats, kura "dažādi elementi (būdas, vīriešu māja un centrālā laukuma daļas) kopā veido sistēmu: katra no daļām, lai arī tai pietrūkst individuāla autonomija, tomēr iegūst nozīmi tieši pateicoties savstarpējām saistībām”.⁶⁸ Sekojot klasiskajiem semantikas modeļiem ir iespējams pētīt arī kapu kultūru, ja ar Raiņa kapiem tiek uztverta noteikta zīmju sistēma.

Pētot kapu pieminekļus semantiski, jāņem vērā, ka kapsēta ietver sevī ļoti lielu informācijas apjomu zīmju veidā. Lai šo informāciju uztvertu, jāsaprot, ka teksts ir ne tikai epitāfijas verbālā daļa, bet arī uz pieminekļa atrodamie simboli, sūna, rūsa, plaisas, pie pieminekļa novietotie ziedi, apstādījumi, pieminekļa izmērs un citas zīmes ir interpretējams teksts. Jāsaprot, ka semantiskā lasīšana nav iespējama bez sintaktikas un pragmatikas lietojuma. Lai pētītu ar zīmēm nodoto ziņojumu jēgu, vispirms jāizprot sintaktika – epitāfijas uzbūves īpatnības, tikai tad ir iespējams pētīt zīmju lietojumu un nozīmi. Turklāt, jāatceras, ka katram laika posmam, reliģiskajai kopienai vai etniskajai piederībai var būt sava epitāfijas estētika un īpašas nianse. Tikai novērojot kopīgās tendences šajās epitāfijās, ir iespējams izdalīt kvalitātes, kas padara kādu epitāfiju saistošāku par citām.

---

⁶⁶ Leech, Geoffrey. *Semantics*, 67.p.

⁶⁷ Citēts pēc: Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 181.lpp.

⁶⁸ Turpat.

2. RAIŅA KAPU VĒSTURE

2.1. Raiņa kapu izveide

Mežaparka (agrāk – Ķeizarmeža) dienvidu daļa pazīstama kā viens no plašākajiem kapsētu rajoniem. 1900. gadā Rīgā bija 26 dažādu reliģisko novirzienu kapi.⁶⁹ 19. gadsimta otrajā pusē, iedzīvotāju skaitam strauji palielinoties, rīdzinieki sāka izjust apbedījuma vietu trūkumu. 1909. gadā Rīgas lielāko baznīcu draudžu administrācijas pieprasīja Mežaparka dienvidu daļā ierādīt teritoriju jaunas kapsētas ierīkošanai.⁷⁰ Tas ir Meža kapu un citu tuvējo kapsētu aizsākums. Vēlāk tie tika veidoti kā kultūras, sabiedrisko un valsts darbinieku atdusas vieta.⁷¹ Visu kapsētu kopējā platība bija 240 pūrvietas jeb 89 hektāri.⁷² Aizsaules un Varoņu iela sadala teritoriju starp divām kapsētām – Meža kapiem un Raiņa kapiem. Vienā pusē deviņdesmit piecu hektāru platību aizņem evaņģēliski luterisko draudžu kapi, pretējā pusē atrodas virkne dažādu konfesiju – katoļi, muhamedāņi, judaistiskās sektas.⁷³

No 1925. līdz 1929. gadam tā tika dēvēta par komunālu kapsētu, „bezdievju” jeb „pagānu” kapsētu, jo tur tika apglabāti cilvēki, kuri nepiederēja nevienai no konfesijām. 1925. gadā kapsētas izveidei ateistiem tika ierādīts desmit hektāru liels zemes gabals netālu no Brāļu kapiem. 1929. gadā Mežaparkā esošos „pagānu kapus” nodēvēja par Raiņa kapiem, kuros kā pirmais tika apglabāts dzejnieks Rainis. Visas Rīgas kapsētas aizņēma 105 hektārus, taču 1937. gadā platība pieauga līdz 200 hektāriem.⁷⁴ Tobrīd, Raiņa kapi bija tikai viena divdesmitā daļa no visas Rīgas kapsētu platības.

Par kapu izvedi stāsta vecākais Latvijas dārzu mākslas meistars Kārlis Ozols: „1925. gada vasarā sākās tagadējo Raiņa kapu ierīkošana. Tur bija tikai smiltis, smiltis, smiltis... Ar truļiem dzinām kūdru, kamēr tās bija vairāk nekā 3,75 metru dziļumā. Otrajā pavasarī iestādījām egles, bērzus, iekārtojām celiņus.”⁷⁵

Pirms 1925. gada pie Brāļu kapiem atradās sporta stadions. Latvijas vieglatlētikas vēsturē pirmais tāllēcējs, kurš iekarojis septiņu metru robežu, Arnolds Rudzītis stāsta: „Treniņu vieta bija Brasas stacijas tuvumā, kur tagad atrodas Raiņa kapi. Tā nu ir iznācis, ka trenējos tur, kur tagad atdusas mani vecāki un kur vieta paredzēta arī manām laicīgām

⁶⁹ Krastiņš, Jānis. *Mežaparks*. Rīga: Zinātne, 1997. 30.lpp.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Cēbere, G., Dzidra un Jānis Rivari. *Meža kapu memoriālā skulptūra*. Rīga: Zinātne, 1987. 8.lpp.

⁷² Krastiņš, Jānis. *Mežaparks*, 30.lpp.

⁷³ Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*. 1999.g. 21. sept. 25.lpp.

⁷⁴ Rīgas klusie mājokļi. *Brīvā Zeme*. Nr. 174, 1937. 8.lpp.

⁷⁵ Klānums, V. Lai aug rozēs plāniņā. *Dzimtenes Balss*. Nr. 39, 1971. 8.lpp.

atliekām.”⁷⁶ Tā kā iepriekš Raiņa kapu vietā atradās sporta stadions, dārzniekam Kārlim Ozolam bija jāpārvar neparasti liels smilšu daudzums, lai varētu šajā vietā ierīkot kapsētu. Lai ierīkotu kapsētu, smiltis bija jāizved, jāpadara zemi auglīgu.

Liela nozīme ir kapsētas izvietojumam. 1937. gadā laikraksts „Brīvā Zeme” raksta: „Jāpiemin 1929. gadā dibinātie, 10 ha lielie Raiņa kapi, kur kā pirmais apglabāts dzejnieks J. Rainis. Kopš iesvētīšanas, arī šī kapsēta kļuvusi patīkama rīdziniekiem. Protams, daudz šai ziņā dod arī kapu labā novietne (blakus Brāļu kapiem) un ļoti glītais izskats.”⁷⁷ Lai gan kapi šajā vietā atradās jau no 1925. gada, Raiņa kapi vairs nepiederēja iepriekšējai tradīcijai, tādēļ Rainis vienmēr tiek minēts kā pirmais apglabātais.

1931. gadā Raiņa piemiņas fonda valde izsludināja Raiņa kapa pieminekļa meta konkursu.⁷⁸ No trīsdesmit pieciem iesniegtajiem projektiem tika sakombinēti divi labākie meti – P. Ārenda kolonāde un K. Zemdegas skulptūra. Rainim veltītais piemineklis „Ģēnija pamošanās” atspoguļo jaunekli, kas tiecas pretī saulei. Skulpturālais veidojums tika darināts no sarkanā Somijas granīta uz vietas, līdzās Raiņa kapam. Uz pieminekļa ir citāts no Raiņa lugas „Jāzeps un viņa brāļi”: „Un spēcīgs celšos es pret sauli augšā”, 1932. gada 11. septembrī, Raiņa dzimšanas dienā, tika atklāta kolonāde, 1935. gadā tika uzstādīta skulptūra.⁷⁹ Rainim blakus atdusas Aspazija, kas apbedīta 1943. gadā. Viņas iecere attiecībā uz pieminekli bija cita: „Es vēlreiz gribu pateikt, ka piemineklis uz Raiņa kapa mani neapmierina. Es to vēlējos pavisam citādu izteiksmē. Pieminekli ceļot bija jāņem vērā arī mani, ka es reiz smiltainē gulēšu Rainim blakus. Mūsu kopējo pieminekli es iztēlojos šādi: Rainis jāattēlo kā Jāzeps pēdējā cēlienā, kur viņš aiziet tuksnesī. Sevi es iedomājos kā mirstošo Mirdzu no lugas „Vaidelote”. Tādējādi būtu akmenī tiešām panākts, ka gars ar garu savienojas. Bet, diemžēl, arī manus priekšlikumus noraidīja”⁸⁰

Laikraksts „Pēdējā Brīdī” sniedz informatīvas ziņas par apglabāto cilvēku skaitu Raiņa kapos. 1929. gadā Raiņa kapos guldīti tikai sešpadsmit cilvēki, 1930. gadā to skaits bija simt divdesmit četri, 1931. gadā simt četrdesmit astoņi, 1932. gadā simt piecdesmit deviņi⁸¹. Četrus gadus pēc Raiņa apglabāšanas, Raiņa kapos apglabāti deviņi simti mirušo un uzstādīti četrdesmit krusti.⁸² Jāpiezīmē, ka kapi tika iesvētīti piecus gadus pēc Raiņa

⁷⁶ Rudzītis, A. Atmiņu takām. *Liesma*. Nr. 5, 1989. 14. lpp.

⁷⁷ Rīgas klusie mājokļi. *Brīvā Zeme*. Nr. 174, 1937. 8.lpp.

⁷⁸ VKPAI PDC (Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas pieminekļu dokumentācijas centrs) Inventāra Nr: 80478/ 3241-2 Lieta par Raiņa kapiem

⁷⁹ Turpat.

⁸⁰ Aspazija brauks uz Ēģipti. *Rīts*. Nr. 138, 1936. 6.lpp.

⁸¹ Dažādas ziņas. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 173, 1933. 3.lpp.

⁸² Raiņa kapu iesvētīšana. *Svētdienas Rīts*. Nr. 29, 1934. 229.lpp.

apglabāšanas. Tātad krusti kapsētā tika uzstādīti vēl pirms iesvētīšanas, kas liek domāt, ka Raiņa kapi tika iesvētīti, jo apbedīto ticīgo īpatsvars bija palielinājies. Raiņa kapi kļuva arvien demokrātiskāki, jo tajos tika atvēlēta vieta dažādu ticību un tautību cilvēkiem.

Raiņa kapi maina savu izskatu, tie kļūst sakopti un izgreznoti. Laikrakstā „Sociāldemokrāts” rakstīts: „Ar Rīgas pilsētas gādību Raiņa kapi izkopti un izdaiļoti ar redzamu gaumi un dailes sajūtu. Šie kapi tagad izvērtušies par jaukāko atdusas vietu Rīgā, kur blakus Rainim guldīti mūsu partijas biedri – Raiņa ideju līdzzinātāji.”⁸³ 1933.gadā notiek kapu uzpošanas un nožogšanas darbi.

Kopš Raiņa apbedīšanas, prese mēģina celt kapu prestižu, 1933. gadā rakstot: „Pilnīgi nepareizas ir baumas, it kā lielais apbedāmo skaits esot pašnāvnieki un to, kuriem neesot nekādu piederīgo. [...] Kapos ļaunprātīgi postījumi notiekot reti.”⁸⁴ Jau nākamajā gadā parādās ziņas laikrakstos par kapu postītājiem: „Raiņa kapos aizpagājušā naktī pie vairākiem kapiem dzīvības kokiem apgriezti zari. Kriminālpolicija vainīgos meklē.”⁸⁵ Minēta ir ne tikai koku zaru apgriešana, bet arī puķu stādu raušana no kapu kopiņām, taču izveicīgie kapu darbinieki vainīgos notver un tie tiek nogādāti milicijas iecirkņos. 1988. gadā Latvijas PSR Kultūras ministra vietnieks I. Bastins, saņemot iedzīvotāju sūdzības, raksta Rīgas pilsētas darbaļaužu padomes izpildu komitejas priekšsēdētāja vietniekam: „Latvijas PSR Kultūras ministrijai vairākkārt ziņots par to, ka ekskursanti, apmeklējot Raiņa un Brāļa kapus, noniecina mūsu tautas dzejnieka Jāņa Raiņa un kritušo varoņu piemiņu. Ekskursanti kāpj uz Raiņa kapa skulpturālā veidojuma un fotogrāfijas tur visdažādākās pozās, pat sēdot uz mostošā jaunekļa rokas. Šādu fotografēšanos pieļauj ekskursiju vadītāji.”⁸⁶

Līdz ar Raiņa apbedīšanu, šie kapi ieguva savu identitāti. Iepriekš tiem tika piešķirta negatīva nokrāsa, jo kapos apglabāja ne tikai ateistus, bet arī pašnāvniekus. Sākot ar 1929. gadu, kapi tiek kopti, sargāti no postītājiem, kļūstot par parkam pietuvinātu atdusas vietu. Pozitīvas atsauksmes par Raiņa kapiem sniedz laikraksti, kas regulāri informē par kapu aktualitātēm, slaveniem cilvēkiem, īpaši māksliniekiem, kas Raiņa kapus izvēlējušies kā savu atdusas vietu. Atšķirībā no draudžu kapsētām, Raiņa kapi ir progresīvi un demokrātiski, jo ir atvērti jebkuram cilvēkam, neatkarīgi no reliģiskās pārliecības.

⁸³ Raiņa kapu izdaiļošana. *Sociāldemokrāts*. Nr. 133, 1930. 2.lpp.

⁸⁴ Dažādas ziņas. *Pēdējā Brīdī*, 3.lpp.

⁸⁵ Kapu postītāji. *Rīts*. Nr. 32, 1934. 7.lpp.

⁸⁶ VKPAI PDC Inv. Nr. p 6199-2 Lieta par Raiņa kapiem.

2.2. Raiņa kapu plānojums

Raiņa kapi izveidoti pēc Rīgas dārzu direktora A. Zeidaka projekta, kurš arī izstrādājis Brāļu kapu memoriālā ansambļa plānojumu un apstādījumu kompozīciju.⁸⁷ Andreja Zeidaka devīze ir „jo labāk kāda vieta kopta, jo lielāka ļaužu cienība un saudzība pret to.”⁸⁸ Zeidaks ne tikai izveidojis Raiņa kapsētas projektu, viņš tiek uzskatīts par nozīmīgu personu Rīgas dārzu mākslas izveidē, jo rakstījis ne tikai teorētiskus apcerējumus, bet ir arī vairāku projektu, piemēram, Ziedoņdārza, īstenotājs. Zeidaks bija Mežaparka izstrādātāja Georga Kufalta skolnieks, taču atšķirībā no Kufalta, projektēja nevis ainavu dārzus, bet gan pievērsās dārzu funkcionālismam. Zeidaks, runādams par parkiem laika posmā no 1880. gada līdz Pirmajam pasaules karam, kritizē blīvo koku stādījumus, kas rada dārza teritorijā lielu apēnojumu, kā arī mitrumu, neatbalsta sarežģītus lokveida celiņu tīklus.⁸⁹ Raiņa kapos redzams, kā Zeidaks īsteno savas idejas praksē. Kapos un viņa veidotajos parkos ir mērķtiecīgs celiņu tīkls, kas atbilda cilvēku plūsmu organizēšanai, un plaši zālieni.

Ideja par kapsētu ierīkošanu mežā pieder G. Kufaltam, kas šo ideju bija aizguvis no Pēterburgas.⁹⁰ Mežaparkā realizēja 20. gadsimta sākumā visā pasaulē populāro „pilsētas – dārza” ideju.⁹¹ Mežaparkā esošās kapsētas atgādināja labi koptus dārzus, taču līdz Krievijai šī ideja, iekārtot kapsētas kā parkus, vēl nebija nonākusi. Raiņa kapi izceļami starp citām Mežaparkā esošajām kapsētām ar savu funkcionālo plānojumu, kuru vēsturiski bija vieglāk īstenot, jo pirms tam šajā teritorijā atradās sporta laukums. Tādējādi Raiņa kapiem tuvu parka estētiku bija salīdzinoši vieglāk realizēt nekā Meža kapos. Turpretī Meža kapu plānojums ir izkļiedēts, saglabājot meža reljefa īpatnības. Iespējams, Meža kapu lielās platības, plānojuma dēļ tajos nav sektoru, kuru sākotnējā iecere atbilstu vienotai koncepcijai. Toties apbedījumi Raiņa kapos tika veikti, iedalot personām atbilstošas nozīmības sektorus. Meža kapos atrodas vairāk ģimenes kapu kopiņas, taču Raiņa kapos, iespējams, nelielās platības, kā arī elitārās slavas dēļ, personas tika apglabātas sektoros atkarībā no to idejiskās piederības. Piemēram, personu apglabāšana Raiņa kapu M VI

---

⁸⁷ Dāvidsone, Irēna. *Rīgas dārzi un parki*. Rīga: Liesma, 1988. 19.lpp.

⁸⁸ Citēts pēc: Spārītis, O. Zeidaks, Andrejs, ainavu arhitekts. No: *Latvijas Nacionālā opera*. Rīga: Jumava, 2000. 276.lpp.

⁸⁹ Dāvidsone, Irēna. *Rīgas dārzi un parki*, 18.lpp.

⁹⁰ Turpat.

⁹¹ Krastiņš, Jānis, Ivars Strautmanis, Jānis Dripe. *Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām*. Rīga: Baltika, 1998, 30.lpp.

sektorā liecina par augstu statusu valstiskajā līmenī, Raiņa kā autoritātes atzīšanu, piederību literārajai kopienai utt.

Pēc Aleksandra Birznieka projekta 1930. gadā tika izveidoti monolītie Raiņa kapsētas vārti.⁹² Vārti – vienkāršā trejdaļījumā, rupjā apmetumā ar šūnakmens rustos ietvertiem stūriem.⁹³ Vārtu pārsedzē iegravēts Rīgas ģerbonis, gadskaitlis „1930” un Raiņa vārds: „Gars laiku laikos redzēs jaunu gaismu”. Šis citāts rotā vārtus no kapu iekšējās daļas, sasaucoties ar Raiņa pieminekļa „Ģēnija pamošanās” koncepciju. Semantiskajā lasījumā Raiņa kapu vārti uzskatāmi par pirmo teikumu, kas ievada stāstu par Raiņa kapiem. Tiek sniegta informācija gan par kapsētas dibināšanu, nosaukumu, centrālo Raiņa tēlu kā kapu nozīmes veidotāju, gan par kapsētas apsaimniekotājiem – Rīgas pilsētas pašvaldību, kuras ģerbonis atrodas uz kapsētas vārtiem.

Raiņa kapu *via funeralis* jeb galvenais ceļš ved uz Raiņa pieminekli. No galvenās ieejas līdz centrālajam piemineklim ved pagājušajā gadā izveidotā Himalaju bērzu aleja. Pirms četrdesmit sešu jauno bērzu iestādīšanas, Raiņa kapu aleju rotāja sēru bērzi. Tika uzskatīts, ka visskaistākie sēru bērzi Rīgā auga klusajā alejā, kas veda uz Raiņa kapu.⁹⁴ Tomēr Raiņa kapu *via funeralis* nav tik grandiozs kā blakus esošo Brāļu kapu galvenais ceļš. Brāļu kapu aleja ir uz pusi garāka un platāka, ceļš ir noasfaltēts. Uz Raiņa piemiņas vietu ved zemes ceļš, kas liecina, ka Raiņa kapi ir dabiski savā noformējumā un pietuvināti dabai.

Līdz Raiņa piemineklim mazie celiņi ir izvietoti taisnstūra formās, taču no pieminekļa tie izriet kā stari uz visām pusēm. Raiņa pieminekļis atrodas staru centrā, simboliski kļūstot par gaismas avotu, ieņemot saules pozīcijas. Kapsētas iekārtojumā ir ievērotas Rīgas kapsētu tradīcijas. Akcents tiek likts uz zaļumiem. Pilsētas valde 1931. gadā nosaka, ka Raiņa kapos drīkst izvietot pieminekļus, kas izgatavoti no dabīga akmens, dzelzs, bronzas, izturīga dedzināta māla un koka, taču mākslīgie akmeņi, ģipsis, cements, porcelāns, skārds tiek aizliegts pieminekļu izgatavošanā.⁹⁵ Svarīgi, lai augi tiktu sastādīti tā, lai neradītu kapsētā pārlietu lielu ēnojumu. Nepārdomāti apstādījumi var kapsētu pārvērst mežā, taču mērķis ir izveidot parku.⁹⁶ Kapsēta vienmēr tiek norobežota no apkārtējās vides. Nožogojums tika uzlikts četrus gadus pēc Raiņa apbedīšanas.

⁹² Klismeta, Līga. Klusā pastaiga. *Mūsmājas*. Nr. 11, 2004. 76.lpp.

⁹³ Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*, 26.lpp.

⁹⁴ Lasis, J. Dažas piezīmes par mūsu parkiem. *Zvaigzne*. Nr. 20, 1959. 36.lpp.

⁹⁵ Kādus pieminekļus varēs uzstādīt Raiņa kapos. *Sociāldemokrāts*. Nr. 50, 1931. 5.lpp.

⁹⁶ Kapsētu ierīkošana un kopšana. *Dārkopības un Biškopības Žurnāls*. Nr. 4, 1936. 20.lpp.

Blakus Raiņa kapiem tika uzbūvēta krematorija. 1939. gadā „Latvijas Architektūra” raksta: „Krematorija būvei izraudzīta vieta aiz Raiņa kapiem starp Varoņu ielu un dzelzceļu. Šī vieta, kas ērti sasniedzama no pilsētas apdzīvotākajiem rajoniem arī dabīgo dotību dēļ uzskatāma par visai izdevīgu krematorija būvei. Dabīgā skuju koku augsne un apkārtnes dārzu architektūras veidojumi dod labu fonu nopietni svinīgai ēkai.”⁹⁷ Krematoriju bija iecerēts pabeigt viena gada laikā, taču tā tika pabeigta vairāk kā pēc piecdesmit gadiem – 1994. gadā. Krematorija kļuva par nepieciešamību, jo kapsētas bija aizpildītas. Ja nebūtu šīs ēkas, būtu nepieciešams kapsētu paplašinājums. Raiņa kapsēta šajā laikā jau bija norobežota teritorija un, atšķirībā no Meža kapiem, nebija tik plaša.

Raiņa kapos ir vērojami trīs centri – Raiņa piemineklis, komjaunatnes piemineklis un Valdības laukums. 1971. gadā pēc arhitekta I. Strautmaņa, tēlnieku K. Baumaņa un A. Gulbja projekta tika izveidots Valdības laukums.⁹⁸ K. Baumanis veidoja ciļņus „Zinātne”, „Jūra” un „Darbs”, „Zeme”, „Nākotne”, A. Gulbis radīja Revolūcijas figūru „Uz cīņu”, savukārt I. Strautmanis bija šī ansambļa arhitekts. Raiņa kapu memoriālais ansamblis jeb Valdības laukums tika veltīts ievērojamiem komunistiskās partijas biedriem un padomju darbiniekiem. Tas veidots kā brīvdabas panteons, kuram pāri lido Revolūcijas tēls. Pie ieejas laukuma atrodas Revolūcijas figūra – horizontāli novietota sieviete, kas vienā rokā tur zobenu. Lielajā šūnakmens sienā iegravēti dažādu sociālo slāņu pārstāvji – sieviete ar rudziem klēpī, zvejnieks ar tīklu pār plecu, strādnieks kombinezonā, vīrietis ar grāmatu, sieviete ar bērnu.

2.2.1. Raiņa kapu simboliskais plānojums

Akadēmiķis Jānis Stradiņš apgalvo, ka ne tikai mākslas pieminekļi runā, arī vienkārši kapakmeņi, pat kopiņas, to veidojums un izkopums daudz pastāsta par aizgājēju.⁹⁹ Jāsaka, ka arī kapa vietas novietojums var sniegt nozīmīgas ziņas. Raiņa kapu centrālā figūra ir Raiņa piemineklis. Vārtu iekšpusē atrodas Sudraba Edžus plāksne un urnas vieta (1941). Sudrabu Edžus plāksne atrodas vārtos, kurus rotā Raiņa teiktie vārdi „Gars laiku laikos redzēs jaunu gaismu”. Šo uzrakstu varētu dēvēt par Raiņa kapu moto. Ne tikai ar centrālo monumentālo skulptūru tiek apliecināta Raiņa loma literatūrā, bet arī ar ieejas vārtiem, kas

⁹⁷ Krematorija būve Rīgā. *Latvijas Architektūra*. Nr. 9, 1939. 3.lpp.

⁹⁸ Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*, 26.lpp.

⁹⁹ Cēbere, G., Dzidra un Jānis Rivari. *Meža kapu memoriālā skulptūra*, 13.lpp.

apņem visus Raiņa kapos dusošos. Sudrabu Edžum izvēlētā vieta ir visneparastākā attiecībā pret pārējo personu atdusas vietām. Netradicionāla ir gan izvēlētā kremācija, gan lielais attālums, kas Sudrabu Edžu šķir no Raiņa. Tā kā rakstnieks miršanas brīdī atradās Maskavā, bet vēlējās atrasties Rīgā, viņa pelni tika pārvesti uz Latviju. Iespējams, kremācija tika izdarīta, lai būtu vieglāk rakstnieku nogādāt Latvijā, jo ziņu par Sudrabu Edžus vēlēšanos tikt kremētam nav.

Pēc Otrā pasaules kara, Meža kapiem aizpildoties, Raiņa kapi kļuva pieprasītāki.¹⁰⁰ Raiņa kapos vēl bija pietiekoši daudz brīvu vietu. Liela daļa rakstnieku un citu kultūras darbinieku atrodas aiz Raiņa pieminekļa. Aiz kolonādes atdusas Ēriks Ādamsons (1946), vēlāk arī Mirdza Ķempe (1974). Ķempes pielikuma daļā tiek izcelti viņas nopelni kā Latvijas PSR Tautas dzejniecei. Viņas kapa vietas novietojums tiek pamatots jau epitāfijas pielikuma daļā. Laikrakstos tiek izcelta Ērika Ādamsona īpašā atdusas vieta: „Te lielā Tautas dzejnieka atdusas vietas tuvumā un pieminekļa pakājē izraudzīta Ērika Ādamsona kapa vieta.”¹⁰¹

Zināms, ka Raiņa kapi padomju laikā tika ne tikai paplašināti, bet arī politizēti. Vienā rindā ar Ādamsonu un Ķempi, Rainim blakus atdusas padomju majori, pulkveži, ģenerāļi un citas militārpersonas. Skatoties no ieejas puses, Rainim labajā pusē atrodas kultūras darbinieks un viens no Latvijas Komunistiskās partijas nodibinātājiem Pauls Dauge (1946), kurš krievu valodā sarakstījis un Maskavā izdevis grāmatu „J. Rainis – cīņas, saules un mīlas dziesminieks” (1920). Dailes teātra dibinātājs, režisors Eduards Smiļģis (1966), Dailes teātra kustību konsultante Felicita Ertnera (1975), Raiņa māsa Dora Stučka – Pliekšāne (1950). Smiļģa meita Aija Vīgnere apstiprina, ka Smiļģis vēlējies tikt apbedīts Raiņa kapos, jo Raini uzskatījis par autoritāti.¹⁰² Turpat netālu atdusas Raiņa kapu tēla autors K. Zemdega. Kreisajā pusē atrodas 1945. gadā mirušie militāro spēku pārstāvji. Militārās personas pie Raiņa pieminekļa tika agrāk apbedītas kā ievērojamie rakstnieki un kultūras darbinieki. Šīs personas atrodas ne tikai kreisajā pusē, bet pamīšus visapkārt kolonādei. Viņi simboliski nodala Raini no citiem apkārt esošajiem pieminekļiem.

Laikrakstā „Brīvā Latvija” tiek norādīta aktiera Harija Liepiņa kapa vietas īpašā nozīme: „[...] Raiņa pieminekļa saules pusē, blakus Rainim, iepretim Eduarda Smiļģa un

¹⁰⁰ Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*, 26.lpp.

¹⁰¹ Dzejnieks Ēriks Ādamsons pēdējā gaitā. *Literatūra un Māksla*. Nr. 10, 1946. 3.lpp.

¹⁰² Guļevska, Lija. Intervija ar E. Smiļģa meitu Aiju Vīgneri. Lijas Guļevskas autorprogramma „Siluets”. Latvijas Radio 1, 2009.g. 6.sept. plkst 18.15.

Felicitas Ertneres atdusas vietai.”¹⁰³ Līdzās Liepiņam atrodas vēl citi izcili kultūras darbinieki. Raksts „Dižam aktierim un cilvēkam” iezīmē M VI sektora teritoriālo dalījumu ziemeļu un dienvidu pusē. Dienvidu puse atvēlēta māksliniekiem, ziemeļu – militārpersonām.

Pretī M. Ķempei un Ē. Ādamsonam atrodas ļoti daudzu literātu kapa vietas. Šajā vietā atrodas A. Čaka (1950), A. Kurcija (1959), E. Egles (1950), E. Plauža (1987), J. Plauža (1952), K. Krūzas (1960), F. Rūmnieka (1960), V. Ošiņas (1959) piemiņas plāksnes. Ir novērots, ka pēc Raiņa nāves, nākamās ievērojamās personas tika apglabātas viņa tuvumā, sākot no kreisās puses. 1945. gadā, 1951. un 1952. gadā kritušie ģenerāļi un majori tika apglabāti ar skatu pret Raini, kreisajā alejas pusē. Tam seko virkne rakstnieku, militārpersonu, kas apglabāti vēlākajos gados aiz Raiņa, atstājot dažas ekskluzīvās vietas aiz Raiņa pieminekļa brīvas. Šajās vietās atdusas Ķempe, Ādamsons, 1946. gadā apbedītais Latvijas PSR prokurora vietnieks un komunistiskās partijas biedrs Vasīlijs Fjodorovičs Čerkasovs un aktrise Aleksandra Aleksandrova Ņitavska, kas apglabāta 1982. gadā.

Kreisajā pusē pie Raiņa vārtiem ir vēl viens rakstnieku stūris, kurā apglabāti daudzi rakstnieki un izglītības darbinieki. Šeit apglabāts Laimonis Kamara, Jezups Laganovskis, Gunārs Selga, Vizma Belševica un Klāvs Elsbergs. Šajā vietā atrodas arī vairāku Latvijas krievu rakstnieku pieminekļi. Spriežot pēc gada skaitļiem, šī apbedīšanas zona aizpildījies no 1983. gada. 2005. gadā šeit tika apglabāta V. Belševica, 2013. gadā – Imants Auziņš, kuram ir uzstādīta pagaidu piemiņas zīme.

Valdības laukuma ansamblis ir viens no Raiņa kapu centriem. Blakus LKP CK sekretāram J. Kalnbērziņam guļ LPSR Augstākās padomes priekšsēdētājs A. Kirhenšteins, daudzi piecdesmito – septiņdesmito gadu komunistiskās partijas biedri.¹⁰⁴ Lai gan 1999. gadā kapu konsultatīvā padome bija nolēmusi, ka Valdības laukumā apbedījumi ir jāpārtrauc, vēl pieci cilvēki pēc šī lēmuma tika apglabāti Valdības laukumā.¹⁰⁵

Aiz komjaunatnes pieminekļa atrodas Imanta Sudmaļa dzimtas kapi. Šķiet, ka komjaunatnes pieminekļa līdzās pastāvēšana dzimtas kapam ir raisījusi Elzā Sudmalē aizdomas par vandālismu ideoloģijas vārdā: „[Sudmaļu dzimtas] granīta piemiņas plāksne atrauta no pamatnēm un pārvietota krietni tālāk, pilnīgi izjaucot mākslinieka iecerēto arhitektoniku. [...] Neredzu te nekādu citu sakarību, gribot negribot mostas viena doma:

¹⁰³ Kļaviņš, Andris. Dižam aktierim un cilvēkam. *Brīvā Latvija: Apvienotā „Londonas Avīze” un „Latvija”*, Nr. 20, 2001. 11.lpp.

¹⁰⁴ Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*, 26.lpp.

¹⁰⁵ Sprīģe, Inga. Kokteilis, Raiņa kapi. *Sestdiena*. Nr. 274, 2003. 12.lpp.

varbūt komjaunatnes uzceltajam varenajam piemineklim, kura aizmugurē miera vieta bija ierādīta vieta Imanta tēvocim (Latvijas Republikas progresīvajam literātam un Saeimas deputātam), varbūt šim piemineklim tik lielas ambīcijas, ka nespēja paciest savā paēnā vairākkārt politiski represēto Emīlu Sudmali, turklāt viņa nāves 25. gadadienā? ¹⁰⁶ Pēc raksta spriežot, Elza Sudmale uzskata, ka starp pieminekļiem vērojamas attiecības. Tomēr, ja Raiņa kapu jēga tiek aplūkota semantiski, tad jāmin, ka objekti sev jēgu nepiešķir, tie ir cilvēki, kas to dara. Cilvēki var saskatīt pieminekļu izvietojumā disonanses, kur tās patiesībā nav.

2.3. Raiņa kapi kā varas instruments

Raiņa kapos sākotnēji apglabāja tikai neticīgos, pie draudzes nepiederošos locekļus. Ticīgajiem ir savi kapi, taču bezdievjiem ir savi. Bezdievji parasti tika apglabāti aiz ticīgo kapsētu vārtiem. 1934. gada 8. jūlijā Raiņa kapi tika iesvētīti.¹⁰⁷ Kapi uzplauka un tajos arī ģimenes sāka iepirkt kapu vietas. Tā kā Aspazija bija ticīga, viņa vēlējās, lai Raiņa kapi tiktu iesvētīti. „Pēdējā Brīdī” rakstīts, ka Aspazija grib pēc nāves tikt apbedīta Rainim blakus, taču nevēlas dusēt „neticīgo” kapos.¹⁰⁸

Mācītājs J. Zanders apgalvo, ka kapus jau iesvētījis pirms diviem gadiem un vēl viena iesvētīšana nav bijusi nepieciešama.¹⁰⁹ Mācītājs uzskata, ka Aspazijas ideja par kapu iesvētīšanu esot ļoti apsveicama, taču ierosinājumam kapus iesvētīt bija jānāk no Rīgas pilsētas pašvaldības kā Raiņa kapu īpašnieces.¹¹⁰

„Latvijas Kareivis” raksta: „Labi ir godināt cilvēkus un parādīt pēcnāves cieņu, bet, atverot kapus nesvētītā zemē, kā tas bija ar Raiņa kapiem, ir solis, kas atstās iespaidu uz tautu, kas cieši saaugusi ar reliģiju. Atņemot viņai to, nozīmē nozagt debesīs sauli – visas dzīvības māti. Bet nu arī tas ir izlabots, kapi iesvētīti, un jaunā valdība parādījusi, cik augsti viņa ciena un vērtē tautas svētumu sajūtas.”¹¹¹

Šī process vēsturiski tika dažādi traktēts. Sociāldemokrātiski noskaņotie uzskatīja, ka iesvētīšana nav nepieciešama: „Kad dzejnieks nomira, viņu apglabāja kapos, ko tauta nosauca par Raiņa kapiem un nāca uz tiem kā svētnīcu, kur smelties spēkus melnajos

¹⁰⁶ Sudmale, Elza. Vai politiskās represijas turpinās arī kapos? *Padomju Jaunatne*. Nr. 237, 1989. 4.lpp.

¹⁰⁷ Gars laiku laikos redzēs jaunu gaismu. *Rūjienas Vēstnesis*. Nr. 135, 1934. 2.lpp.

¹⁰⁸ Citēts pēc: Aspazijas māžošanās. *Komunāru Cīņa*, Nr. 12, 1934. 2.lpp.

¹⁰⁹ Raiņa kapi jau iesvētīti. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 126, 1934. 1.lpp.

¹¹⁰ Turpat.

¹¹¹ Ozoliņš, Ludvigs. Atdzimstošā Latvija. *Latvijas Kareivis*. Nr. 160, 1934. 3.lpp.

reakcijas un apspiestības laikos. Bet drīzumā nekaunīgi liekuļi sarīkoja lielu jandālu ar šo kapu „iesvētīšanu” it kā tie būtu nešķīsti.”¹¹² Tikpat izteiksmīgi par iesvētīšanas procesu un Aspazijas iniciatīvu izsakās laikrakstā „Komunāru Cīņa”: „Aspazija ir galīgi nostājusies uz fašisma ceļa, viņa atklāti apsveic Ulmaņa valdību. Tagad Latvijas presē parādījušās ziņas, ka Aspazija ierosinājusi jautājumu par 1929. gadā mirušā Raiņa līķa izrakšanu no viņa vārdā nosauktiem neticīgo kapiem. Bet viņai šī lieta ar līķa izrakšanu ir pārāk skandaloza. Tāpēc attiecīgās varas iestādes nodomājušas visus kapus „pārsvētīt” un pārdēvēt par „ticīgo atdusas vietu”. ”¹¹³ Jau „neticīgo” kapu laikā notika šo kapu politizēšana.

Tā kā šie kapi pirms tam nebija iesvētīti, tos izmantoja kā propagandas līdzekli pret kristīgo ticību. Kristīgā sabiedrības daļa, saskatīja ne tikai draudus ticībai, bet arī valstij. „Pie baznīcas nepiederošās personas turēja musinošas runas pret mūsu valsti un tautu. Šie kapi – mītiņa vieta bija liels traips tautas dvēselē, kad blakus mūsu tautas svētnīcai – Brāļu kapiem tika skandināta internacionāle un izkliegti pretvalstiski lozungi. Un tā ar [1934. gada] 15. un 16. maija notikumiem, kad visa valsts, visa tauta ieraudzīja jaunu gaismu, nokratot partiju jūgu, pienāca gals arī „sociku” mītiņiem Raiņa kapos.”¹¹⁴ 15. maijā, naktī uz 16. maiju Ulmanis nodibina autoritāro režīmu valstī, kas pastāvēja līdz 1940. gadam. Raiņa kapi pa šiem gadiem netika aizmirsti, taču ideoloģiskās izmaiņas tos gan bija skārušas.

Ulmanis atbalstīja kapus iesvētīšanu. „Komunāru Cīņa” pret Ulmani vēršas ļoti asi: „Ulmanis licis ne tikai iesvētīt Raiņa kapus, bet arī izmest no turienes apzinīgo strādnieku mirstīgās atliekas.”¹¹⁵ Izveidojas pretreakcija no sociāldemokrātu puses, jo iepriekšējā tradīcija un vērtības tiek gāztas. Arī Aspazija tiek nosodīta, jo atbalstīja Ulmaņa autoritāro režīmu. Tomēr Aspazija, tāpat kā Rainis, bija sociāldemokrātiskā partijas biedre, lai gan vēl pirms Pirmā pasaules kara Maskavā uz kāda latviešu marksistiskā studenta pārmetumiem par neieturētu sociālistisko virzienu, viņa atbildējusi, ka neesot sociāldemokrāte, bet gan tikai demokrāte.¹¹⁶ Aspazija Laikrakstā „Latvija” Stokholmas redakcija 1968. gadā raksta, ka beidzot Raiņa kapos iekalts arī Aspazijas vārds, kam tur nācās būt saskaņā ar dzejnieces gribu, taču to bija lieguši Latvijas okupanti.¹¹⁷

1940. gadā Raiņa kapi tika padomiskoti, joprojām saglabājoties kā sociāldemokrātu atdusas vieta. Padomju režīms stingri kontrolēja kapsētas, to skaitā Raiņa kapus. Vita Zelče

¹¹² Tautas lielā dzejnieka Raiņa piemiņai. *Cīņa*. Nr. 79, 1940. 2.lpp.

¹¹³ Aspazijas māžošanās. *Komunāru Cīņa*. Nr. 127, 1934. 2.lpp.

¹¹⁴ Gars laiku laikos redzēs jaunu gaismu. *Rūjienas Vēstnesis*, 2.lpp.

¹¹⁵ Aspazijas Māžošanās. *Komunāru Cīņa*, 2.lpp.

¹¹⁶ Valters, Nikolajs. Pa Aspazijas takām. *Londonas Avīze*. Nr. 864, 1963. 5.lpp.

¹¹⁷ Rīgas kapos. Aspazija beidzot „atpestīta”. *Latvija*. Nr. 25, 1968. 6.lpp

apgalvo, ka kapa vietas piešķiršana Raiņa kapos tika uzskatīta par pēdējo apbalvojumu.¹¹⁸ Sociāldemokrāti vēlējās Raini redzēt savā vidū. Viņu tekstos parādās vārdu savienojums „Mūsu Rainis” vai „Tautas dzejnieks”. Rainis pēc nāves kalpoja kā politisks instruments. Vairākas reizes gadā tika rīkoti svinīgi pasākumi Rainim par godu, taču tur pat Rainim līdzās gulēja arī krievu virsnieki, kas arī bija tautas varoņi un pelnīja tikpat lielu atzinību. Visaktīvākā Raiņa ideologizēšana sākās ar 1940. gada 11. septembri.¹¹⁹ Arī Gerda Čevere savā maģistra darbā „Tendences Raiņa personības un daiļrades izpētē” atzīmē, ka no 1929. līdz 1940. gadam Rainis vēl netiek analizēts saistībā ar ideoloģiskām ievirzēm, viņš ir pār – politisks, taču, sākot ar 1940. gadu, Rainis tiek kanonizēts, viņa daiļradē tika saskatītas, galvenokārt, sociālisma iezīmes.¹²⁰

Politiskās cīņas tika risinātas, izmantojot reliģiju kā ieroci. Kad pie varas nāca PSRS valdība, tika nolauzta kapsētas iesvētīšanas zīme – krusts, tika rīkotas asas demonstrācijas pret reliģiju.¹²¹ Mācītājiem tika aizliegts kristīgi apglabāt mirušos. Talāros ģērbtie netika ielaisti kapos. Šī iemesla dēļ bēres bija apsīkušas, tādēļ tika pieļautas nelielas atkāpes, taču vēlāk atkal tika aizliegts kristīgi apglabāt.¹²² „Londonas Avīze” 1960. gadā raksta: „Raiņa kapos mācītājiem aizliegts ierasties talāros. Var gan mirušo pavadīt, ja grib, bet pie vārtiem talārs jānovelk. Kāds mācītājs to atteicies darīt un kapos nav ielaists.”¹²³ Gan no vācu, gan padomju propagandas pusēm fakti tiek pārspīlēti un ne vienu no tām nav iespējams attaisnot. Sociāldemokrāti toties pret baznīcu un mācītājiem izturas pārāk kritiski, nomelnojot viņu darbību. Padomju antireliģisko kampaņu ietvaros 1949. gadā žurnāls „Cīņa” raksta, ka mācītāji nodarījuši neticīgajiem šausmu lietas – slepkavojuši un dedzinājuši cilvēkus uz sārziem.¹²⁴ Taču par vislielāko nodarījumu tika uzskatīta izrēķināšanās ar neticīgajiem pēc nāves.

Raiņa kapi tika izveidoti, jo neticīgie tika rakti aiz reliģisko konfesiju kapsētu sētām. Šie kapi bija vieta, kur cilvēkiem bija nodrošināta pienācīga atdusas vieta. Sociāldemokrātiem Raiņa kapi kļuva ne tikai par pulcēšanās vietu, bet arī par svētvietu. Viņi izmanto Raiņa teiktos vārdus „Tos kapus pieminat, kur varoņus guldījāt”, attiecinot

---

¹¹⁸ Diskusija. 100g kultūras. *Kam jārupējas par latviešu kultūras personību kapu vietām?* Latvijas sabiedriskie mediji. Pieejams: www.ltv.lsm.lv/lv/raksts/23.04.2015-diskusija.-100g-kulturas.-kam-jarupejas-par-latviesu-kulturas-pie.id48104/ [skatīts 2015, 24. apr.].

¹¹⁹ Diļleja, K. Necienīgie J. Raiņa piemiņas glabātāji. *Laiks*. 2009. 4.lpp.

¹²⁰ Čevere, Gerda. *Tendences Raiņa personības un daiļrades izpētē*. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2013. 33.lpp.

¹²¹ Raiņa kapi. *Baznīcas Ziņas*. Nr. 9, 1942. 4.lpp.

¹²² Turpat.

¹²³ Sakne, Olīvija. Kapsētas iespaids iekšrīgā. *Londonas Avīze*. Nr. 713, 1960. 3.lpp.

¹²⁴ Cintiņš, V. K. Rutkovskis, J. Stumbergs, I. Mūrnieks, Z. Ozols. Vai mācītāji var ganīties pa neticīgo kapiem. *Cīņa*. Nr. 135, 1949. 6.lpp.

tos uz viņu varoņu kapiem, taču arī tā ir tikai interpretācija. Sociāldemokrāti uzskatīja, ka buržuāziskajai sabiedrībai Raiņa kapi bija kā dadzis acī.¹²⁵ Žurnāls „Cīņa” mācītājus dēvē par „svētajiem tēviem”, rakstot tos pēdiņās un ar skaidri redzamu ironiju. Ulmaņa režīms tiek saukts par budžu fašistisko diktatūru. Interesanti, ka viņi uzskata, ka Raiņa kapi tiek apgānīti, tos iesvētot. Katrai no pusēm ir cita izpratne par svētumu. Baznīcas vara iesvētot kapus, atstāj aiz sevis krustus, bet sociāldemokrāti to uzskata par savas svētās zemes apgānīšanu.

Baznīcas valde apgalvo, ka vēloties, lai kapi būtu vietiņa, kur aizgājušie būs „Dieva mierā”, bet politiķu ķildas un naidis, lai paliktu aiz kapu vārtiem.¹²⁶ Politiskā un reliģiskā cīņa plešas plašumā. „Cīņa” raksta: „Bezdievji baznīcā neiet teātri spēlēt un runas turēt, kāpēc mācītāji iet to darīt bezdievju kapos?”¹²⁷ Raiņa kapi kļuva par politisku cīņas lauku, jo nu šeit atdusas ne tikai neticīgie, bet arī PSRS varoņi. Ne dažādām konfesijām, ne sociāldemokrātiem, ne Ulmaņa režīma varai nebija svarīgs ne Rainis, ne neticīgie cilvēki. Tie visi ir ļoti labi iegansti, taču cīņa nenorisinās par cilvēkiem, tā ir par varu. Ateistam Rainim un dievturim Apsedēlam vienaldzīga ir kapu iesvētīšana, mītiņi un dievkalpojumi. Šie kapi vienmēr ir piederējuši dzīvajiem.

---

¹²⁵ Turpat.

¹²⁶ Raiņa kapu iesvētīšana. *Svētdienas Rīts*. Nr. 29, 1934. 6.lpp.

¹²⁷ Turpat.

3. PIEMINEKĻU UN KAPU SEMANTISKĀ ANALĪZE

Gluži kā verbālajās izteiksmēs vārds iegūst jēgu teikumā, arī pieminekļa jēga meklējama kontekstā. Bakalaura darba ietvaros šis konteksts ir Raiņa kapi. PSRS Vēstures un kultūras pieminekļu pasēs Raiņa kapi tiek raksturoti kā revolucionāro cīnītāju, izcilu kultūras darbinieku un padomju darbinieku atdusas vieta.¹²⁸ M VI sektorā ir aplūkojams plašs sociālo slāņu spektrs un dažādu profesiju pārstāvju kapakmeņi, kopskaitā – simt trīsdesmit trīs. Sektorā apbedītas aptuveni simt sešdesmit personas, no kurām simt četrdesmit sešas tika identificētas, taču trīspadsmit pieminekļi atrodas sliktā tehniskā stāvoklī, tādēļ dati nav nolasāmi, divos pieminekļos nav norādīts apbedīto personu skaits (skatīt 2. pielikumā).

Raiņa kapu M VI sektora pieminekļi tiek iedalīti kategorijās, pieņemot, ka tādējādi būs novērojamas dažādās pieminekļu veidošanas tradīcijas. Pie vienas kategorijas pieder militārās personas, otras – sabiedrībā ievērojamas personas (zinātnieki, politiķi), trešās – kultūras darbinieki (mākslinieki, dzejnieki, rakstnieki). Tomēr šajā sektorā ir personas, par kurām trūkst ziņu, tādēļ viņu pieminekļi pēcāk tiek aplūkoti atsevišķi.

Pirmā persona M VI sektorā tika apglabāta 1926. gadā, taču pēc tam sekoja laika posms līdz 1940. gadam, no kura nav saglabājušies pieminekļi. Bakalaura darba autore pieņem, ka šajā posmā tika veikti apbedījumi arī centrālajā sektorā, jo, kā jau minēts otrajā nodaļā, 1933. gadā pabedīto cilvēku skaits bija septiņas reizes lielāks kā 1929. gadā. Visticamāk, ka šie pieminekļi ir atradušies Raiņa pieminekļa pakājē, labajā pusē, līdzās Jēkaba Jeger (1926) piemineklim, taču vēlāk pārvietoti. Arī E. Smiļģa meita Aija Vīgnere intervijā „Latvijas Radio 1” apliecina, ka labajā pusē katrai kapa kopiņai tika atvēlēta viena metra platība.¹²⁹ Aija Vīgnere min, ka Smiļģim kreisajā pusē atradies kāda virsnieka kaps, kas ticis pārvietots. Tas nozīmē, ka šajā teritorijā ir bijuši pārapbedījumi un pieminekļi līdz 1940. gadam centrālajā sektorā, nav saglabājušies šī iemesla dēļ. Tādējādi, Raiņa pieminekļa pakājē vairāku gadu garumā tika apglabāti Raiņa ideju atbalstītāji un sekotāji.

Divdesmit septiņas personas tika apglabātas laika posmā no 1941. gada līdz 1945. gadam. Astoņdesmit piecu gadu laikā tas ir lielākais apbedīto skaits centrālajā sektorā. Divdesmit personas tām tika apglabātas 1945. gadā. Tās ir militārpersonas, kā arī pāris padomju laika deputāti, M VI sektoru padarot par valsts nozīmes sektoru.

¹²⁸ VKPAI PDC Inv. Nr. 44967- 4 Lieta par Raiņa kapiem.

¹²⁹ Intervija ar E. Smiļģa meitu Aiju Vīgneri. Lijas Guļevskas autorprogramma „Siluets”. Latvijas Radio 1, 2009.g. 6.sept. plkst 18.15.

No 1946. gada līdz 1950. gadam tika apglabātas divdesmit četras personas. Šajā pēckara posmā tika apbedītas trīs militārpersonas, toties kultūras darbinieki – desmit.

No 1951. gada līdz 1955. gadam – divdesmit trīs, no 1956. gada līdz 1960. gadam – septiņpadsmit personas. Nākamajos laika posmos apbedīto skaits sektorā samazinājās, visticamāk, vietas trūkuma dēļ. 1965. gads ir pēdējais gads, kurā centrālajā sektorā tiek apglabātas militārpersonas. Militārpersonu pieminekļi sastāda četrdesmit divus procentus no visiem sektorā uzstādītajiem pieminekļiem, toties tie tika uzstādīti tikai četros no astoņpadsmit autores iedalītajiem laika posmiem. Turpretī kultūras darbinieku pieminekļi saglabājušies no divpadsmit laika posmiem, sabiedrībā ievērojamo personu pieminekļi – no pieciem laika posmiem, taču citu personu pieminekļi uzstādīti četrpadsmit laika posmos.

Kopš 1960. gada otrs apbedījumu skaita pieaugums vērojams 2001. gadā. Pēdējo divu gaidu laikā novērots, ka sektorā uzstādīti jauni pieminekļi, kas liecina par to, ka ir veikti virsapbedījumi. Virsapbedīšana notiek gadījumos, kad iepriekšējā kapa vieta netiek kopta un kļūst tuvinieku aizmirsta. Virsapbedījumus var veikt divdesmit, atsevišķos gadījumos piecpadsmit gadus pēc pirmā apbedījuma.¹³⁰

Lai pierādītu, ka pieminekļus ir iespējams lasīt kā hermeneitisku tekstu un interpretēt, turpmāk tiks komentētas piecas lingvisti Džefrija Līča izvirzītās valodas funkcijas. Par valodu ir sprieduši ne tikai lingvisti, bet arī antropologi un citi pētnieki, tādēļ jāmin, ka šīs valodas funkcijas nesniedz visaptverošu skatījumu par valodas iespējām.

Pirmā Līča minētā valodas funkcija ir informācijas pārņemšana. Jaspers Van den Heriks (*Herik*) norāda, ka informācija mēdz būt pasīva un aktīva.¹³¹ Attiecinot šos jēdzienus uz pieminekļu semantiku, jāsecina, ka pieminekļi kā informācijas avots ir pasīvs. Lai informācija kļūtu aktīva, ir nepieciešams aģents jeb interpretants. Informācijas pārņemšana ir cieši saistīta ar Pīrsa triādisko zīmju modeli. Tādēļ ir iespējams runāt, pirmkārt, par pieminekļa ārējo veidolu, otrkārt, par uz tā esošām zīmēm, kas vienmēr uz kaut ko referē un, treškārt, par to kā aģents šo informāciju jeb zīmes interpretē. Kapu pieminekļi aģentam nodod informāciju par aizgājēju, taču pastāv uzskats, ka pieminekļi sniedz informāciju arī par pieminekļa uzstādītāju. Toties Rita Treija uzskata, ka, analizējot epitāfijas sociālajā kopainā, par pieminekļu uzstādītājiem ir iespējams uzzināt daudz vairāk

---

¹³⁰ Rīgas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi. *Likumi*. Pieejams: www.likumi.lv/doc.php?id=18644 [skatīts 2015, mai.].

¹³¹ Van den Herik, Jasper. *Is Information out There?* Erasmus Student Journal of Philosophy. 21.p. Pieejams: http://www.academia.edu/5429284/Is_Information_Out_There [skatīts 2015, 8. apr.].

nekā par pašiem mirušajiem.¹³² Kā piemēru var minēt pieminekļa lielumu un grandiozitāti, kas var sniegt informāciju par uzstādītāja sociālo statusu. Tā kā pats informācijas jēdziens ir ietilpīgs, tad šī Līča minētā valodas funkcija ietver vairākas turpmāk minētās funkcijas.

Runātāja/rakstītāja jūtu vai attieksmes paušana ir otrā Līča minētā valodas funkcija. Pieminekļa uzstādīšana, kas vien jau ir cieņas apliecinājums, liecina par attieksmes paušanu. Atsevišķās epitāfijas daļās, visbiežāk, poētiskajā daļā ir jaušamas sēras. Savukārt cieņas apliecinājumi var būt dažādi – gan sakopta vide ap kapa pieminekli, gan ziedi. Pētījuma laikā tika novērots, ka ne visos pieminekļos ir manāma attieksme, tādēļ jāsecina, ka kapu pieminekļu valoda attieksmes paušanas ziņā ir ierobežota.

Valodai piemīt citu attieksmes un uzvedības ietekmēšanas funkcija. Šo funkciju bakalaura darba autore nesaskata epitāfijās, taču kapsētās gan. Par kapsētu ietekmi uz sabiedrību ir veikti dažādi pētījumi. Socioloģisku pētījumu ir veicis Bels Dīrings (*Deering*), intervējot cilvēkus dienas un nakts laikā, saņemot dažādas atbildes par kapsētas apmeklējuma pieredzi. Dienas laikā cilvēki raksturo kapsētas kā klusas un apcerīgas vietas, taču nakts laikā – baisas.¹³³ Tādējādi tiek pētīta vides ietekme uz cilvēku, taču autors atzīst, ka būtu vērtīgi arī pētīt cilvēku ietekmi uz kapsētām. Izdevumā „Deathscapes: Spaces of Death, Dying, Mourning and Remembrance” (2010) tika apkopoti veidi, kādos cilvēki uztver kapsētas, novērojot dažādas attieksmes un kapsētu apmeklējuma iemeslus.¹³⁴ Tabulā minētās kategorijas liecina par dažādo izpratni un asociācijām, kas pārņem cilvēkus nonākot saskarsmē ar kapsētu.

Veids, kā kapsēta tiek uztverta	Apraksts
Pārdabiski	Cilvēkiem izraisa asociācijas ar spokaino, baidīgo
Dabiski	Tiek uztverta kā parks
Humāni	Apmeklētājus vada vēsturiska interese
Sentimentāli	Saistās uz romantisko, melanholisko un mistisko vietas aspektu
Garīgi	Apmeklētāji fokusējas uz reliģiskajiem un sakrālajiem elementiem

¹³² Treija, Rita. Dzīvie raksta (par) mirušajiem. *Forums*. Nr. 29, 2004. 4.lpp.

¹³³ Blanco, Maria-José, Ricarda Vidal (ed). *The Power of Death: Contemporary Reflections on Death in Western Society*. New York: Berghahn Books, 2015. 184.p.

¹³⁴ Maddrell, Avril, James D. Sidaway. *Deathscapes: spaces for death, dying, mourning and remembrance*, 84.p.

Tā kā Raiņa kapos ir apglabāti daudzi ievērojami un sabiedrībā cienīti cilvēki, tad šķiet, ka apmeklējumi daudz biežāk kā citās kapsētās ir saistīti ar apmeklētāju vēsturisko interesi. Sociālo zinātņu profesore Vita Zelče raidījumā „100g kultūras” stāsta, ka viņas kolēģe, staigājot pa Raiņa kapiem atradusi gandrīz visus savu sarakstīto darbu „personu rādītājus”.¹³⁵

Droši var apgalvot, ka kapsētas izmaina cilvēku izturēšanos. Kapsētu atrašanās pilsētas nomalēs liecina par rietumu sabiedrības attieksmi pret nāvi. Tā tiek marginalizēta un izstumta no kultūras telpas. Fuko starp heterotopijām ierindo kapsētas, kas vienlaikus ir gan fiziskas, gan mentālas vietas.¹³⁶ Iepriekš, aplūkojot Raiņa kapu vēsturi, bija redzams, ka Raiņa kapi piedzīvojuši daudzas izmaiņas. Kad tie bija neticīgo kapi, tie tika izstumti no sabiedrības, taču nodēvējot tos Raiņa vārdā, cilvēku attieksme mainījās. Attieksme pret Raiņa kapiem ir cieši saistīta ar sabiedrības attieksmi pret kultūras vērtībām, jo, neapšaubāmi, Raiņa kapos atdusas liela daļa Latvijas inteliģences.

Ceturtnā valodas funkcija ir māksliniecisku efektu radīšana. Nav šaubu, ka Latvijā kapus aplūko mākslas kontekstā. Latvijai nozīmīgs ir Brāļu kapu memoriālais ansamblis un tā skulpturālie veidojumi. Gan Brāļu kapu, gan Meža kapu memoriālās skulptūru mākslinieciskā vērtība tiek augstu vērtēta. Lielo kapu mākslinieciskās, vēsturiskās un arhitektoniskās vērtības izceļ Šelda Puķīte rakstā „Lielo kapu saglabāšanas problēmas padomju okupācijas gados un mūsdienās”, akcentējot nepieciešamību pieminekļus restaurēt. Arī Raiņa kapu pieminekļiem piemīt mākslinieciskās kvalitātes, kultūrvēsturiska vērtība un estētika. Raiņa kapu ansamblis, tajā skaitā vārti, administratīvā ēka, kapliča un krematorija, tiek pieskaitīts pie valsts nozīmes kultūras pieminekļiem.¹³⁷ Kapu pieminekļus var dēvēt par vēsturiskiem, kultūras objektiem, tomēr jautājums par to māksliniecisko kvalitāti joprojām ir atvērts. Turklāt, par vēsturiskiem un kultūras pieminekļiem tiek uzskatīti arī pieminekļu kompleksi un piemiņas vietas, tādēļ arī kapsēta var tikt klasificēta kā vēstures un kultūras pieminekļis. M. Apinis rakstā „Pieminekļu jēdziens un klasifikācija” min vairākas kultūras pieminekļiem piemītošās vērtības – mākslinieciskā,

---

¹³⁵ Diskusija. 100g kultūras. *Kam jā rūpējas par latviešu kultūras personību kapu vietām?* Latvijas sabiedriskie mediji. Pieejams: www.ltv.lsm.lv/lv/raksts/23.04.2015-diskusija.-100g-kulturas.-kam-jarupejas-par-latviesu-kulturas-pie.id48104/ [skatīts 2015, 24. apr.].

¹³⁶ Foucault, Michel. *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*. Pieejams: <http://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf> [skatīts 2015, 20. apr.]

¹³⁷ VKPAI PDC Inv. Nr 65137 Lieta par Raiņa kapiem

vēsturiskā, emocionālā, zinātniskā un citas.¹³⁸ Uz kapsētu un kapu pieminekļiem būtu attiecināmas pirmās trīs iepriekš minētās vērtības.

Par mākslas valodām un to kā nolasīt tajos atrodamos simbolus, var uzzināt Mošē Baraša (*Barasch*) „Mākslas valodā”. Barašs grāmatas ievadvārdos norāda, ka mākslai piemīt lingvistiskās kvalitātes. Mākslas darbi tiek radīti, lai nodotu skatītājiem konkrētu ziņojumu, tādēļ runājot par mākslu kā par valodu, ir jāuzsver mākslas darba komunikatīvā funkcija.¹³⁹ Tādējādi autors uzsver mākslas sociālo funkciju. Lai saprastu mākslas valodu ir nepieciešama izpratne un zināšanas par mākslas simbolu pagātnes lietojumu un nozīmi, gluži tāpat kā valodā.

Uz kapu pieminekļiem ir iespējams skatīties kā mākslas darbiem, tomēr domas šajā jautājumā dalās. Pieminekļu mākslinieciskā dažādība un noformējums ir ļoti plašs. Viens no faktoriem, kas ietekmē vizuālā noformējuma tradīcijas ir ģeogrāfiskā vide. Katrs piemineklis reprezentē kultūru un vidi, kura cilvēku dzīves laikā ieskāvusi. Kapu pieminekļu un mākslas attiecības aplūko Nataniels Hawthorns (*Hawthorne*) rakstā „Kapsētas estētika: Kapu pieminekļu māksla mākslas ietvaros”. Viņš norāda, ka kapu pieminekļu attiecības ar mākslu ir diskutablas, toties neapšaubāmi, pieminekļi ietver sevī mākslas komponentus.¹⁴⁰ Pētniece Džūna Hobsa (*Hobss*) izstrādājusi piecus kritērijus, kas nosaka pieminekļu piederību mākslas pasaulei.¹⁴¹ Tie ir izdoma, sakārtojums, stils, atmiņa un ziņojuma nodošana. Pirmkārt, ir svarīgi noskaidrot pieminekļa avotu – kas ir tā gravētājs vai tēlnieks. Tad iegūtā informācija ir jāapstrādā, domājot par to, kādus izteiksmes līdzekļus tēlnieks ir lietojis, kā viņš reprezentē savu ideju. Idejas var tik paustas ar teksta palīdzību, ar simboliem, ikoniskajām zīmēm, to kombinācijām. Hawthorns min, ka pieminekļu veidotājiem piemīt tendence cieši turēties pie iepriekšējām noformējuma tradīcijām. Kā piemēru var minēt Skultes kapus, kuros motīvi gan pieminekļa poētiskajā daļā, gan simbolos atkārtojas.¹⁴² Stila izmaiņas manāmas gan simbolos, gan tekstos. Hobsa novēro stilistiskās izmaiņas un tendences Amerikā, kur sākotnējā „Here lies” vietā parādās „Here lies the buried body of”.¹⁴³ Ja vienas kapsētas ietveros, akmeņkalis vai tēlnieks, ir

---

¹³⁸ Apinis, M. Pieminekļu jēdziens un klasifikācija. No: *Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļi: Aizsardzība un izmantošana*, Rīga: Zinātne, 1988. 10.lpp.

¹³⁹ Barasch, Moshe. *The Language of Art. Studies in interpretation*. NY: New York University Press, 1997.6.p.

¹⁴⁰ Snyder, Sarah. *Graveyard Aesthetics: Framing Tombstone Art as Art*. 2.p. Pieejams: http://www.academia.edu/3120430/Graveyard_Aesthetics_Framing_Tombstone_Art_as_Art [skatīts 2015, 29. janv.].

¹⁴¹ Turpat, 3.p.

¹⁴² Autore 2013. gadā veikusi zinātnisku pētījumu darbā „Epitāfija un tās funkcijas Skultes kapos”.

¹⁴³ Turpat, 6.p.

atļāviem nesekot kopējai tradīcijai, mēģinot atrast citus mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus, tad ir iespējams runāt par pieminekli kā par mākslas, ne tikai kā par vēsturisku objektu.

Piektā Līča minētā valodas funkcija ir sociālās saiknes saglabāšana un nodrošināšana. Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes profesors Valdis Tēraudkalns foto projektā „Nevajadzīgie cilvēki” (2011) atklāj, ka interesi par kapiem uztur atsevišķa tūrisma industrijas nozare – sēru tūrisms.¹⁴⁴ Šis tūrisms ir viens no sociālo saišu saglabāšanas piemēriem. Sociālā saikne tiek nodrošināta arī apmeklējot tuvinieku kapu vietas, stādot augus un kopjot tās.

Tā kā uz pieminekļiem attiecas ne tikai lingvistiskie faktori, tad kā pieminekļiem nozīmīgs faktors tiek izvirzīts stimul. Domājot par to, kāda nozīme ir materiālam, no kura piemineklis gatavots, izmēram, krāsai un citiem faktoriem, Žans - Marī Klinkenbergs (*Klinkenberg*) tos nodēvējis par stimuliem, kas ir zīmes materiālie nesēji. Viņš raksta:

„Laukakmens vai marmors, slīpēta vai pulēta virsma, akmenī izkalts personas vārds vai iegravēta fotogrāfija – visas šīs kapa pieminekļa stimula īpatnības apliecina laika, cilvēku un materiālo resursu ieguldījumu, kurš ir korelējams ar personas sociālo, simbolisko un ekonomisko kapitālu. Stimula bojājumi – dabas apstākļu radītas plaisas, bronzas patina, apaugšana ar sūnu – var liecināt par pēcnācēju attieksmi pret mirušo personu. Pat uz kapa uzstādītā laukakmens izmērs, kas kalpo verbālās pieminēšanas zīmes ”še dus...” materiālo nesēju, neintencionāli norāda uz sociālo statusu.”¹⁴⁵

Savukārt gramatika pieder pie lingvistiskajiem un nelingvistiskajiem faktoriem, kurus var attiecināt uz kapu pieminekļiem, atklājot to struktūras elementus. Arhitektūrā gramatika tiek salīdzināma ar ēkas karkasu, kuru interprets no ārienes neredz, mūzikā tās ir nošu partitūras, kuras klausītājam ir tikai dzirdamas. Raiņa kapos sastopamas gan piemiņas zīmes, plāksnes gan sarežģīti skulpturālie veidojumi, tādēļ gramatikas šiem pieminekļiem ir dažādas. Tomēr jāatzīst, ka pieminekļu konstrukcijas ir tipveida, nepieļaujot lielas atkāpes no klasiskajiem modeļiem.

Kā jau tika noskaidrots 1.4. nodaļā, Gadamers apgalvo, ka ir nepieciešami priekšizspriedumi, lai interpretētu objektu. Visticamāk, ka lielāka iepriekšējo zināšanu bāze interpretējamus objektus padara jēgpilnākus. Kā piemēru interpretācijai var minēt Raiņa pieminekli, kuru rotā citāts no lugas „Jāzeps un viņa brāļi”. Iespējams, nezinot šo citāta kontekstu, mainās interpreta uztvertā pieminekļa jēga. Gluži tāpat pieminekļa jēga

¹⁴⁴ Hanovs, Deniss. *Nevajadzīgie cilvēki*. Mārupe: Drukātava, 2011. 71.lpp.

¹⁴⁵ Kruks, Sergejs. *Ārtelpas skulptūras semiotika, ekonomika un politika*, 31.lpp.

var mainīties, nezinot skulptūrai doto nosaukumu – „Ģēnija pamošanās”. Nezinot šos faktorus, ģēnija alegorija netiek atklāta.

Kā tika noskaidrots pētījuma teorētiskajā daļā, klasiskā semantika apgalvojuma teikumos meklē „patiesuma” un „aplamuma” vērtības. Tomēr arī Vitgenšteins savā vēlīnajā posmā secina, ka ikdienas valoda šajos rāmjos neiekļaujas. Ja Raiņa kapu valodā tiktu meklētas „patiesuma” vērtības, tad tādu būtu iespējams rast, aplūkojot kapu plānu vai Oļģerta Tāļivalža Auna sastādīto karti un pielīdzinot to reālajam plānojumam. Ja atbilstība tiek rasta, un attēls atbilst realitātei, patiesuma vērtība ir iespējama. Taču kapu „valoda” gluži tāpat kā ikdienas valoda nav zinātniska un analizējama, lietojot loģikas terminus. Vitgenšteins „Filozofiskajās pārdomās” secina, ka uz valodu drīzāk var attiecināt terminus „pareizs” vai „nepareizs”. Ja zīme tiek lietota interpretam zināmā kontekstā un tiek uztverta, tad tā ir pareizi lietota. Taurens, pieņemot ielu par semantisko pamata izteiksmi, pierāda, ka šie loģikas jēdzieni ir attiecināmi arī uz atsevišķām ēkām, izvērtējot to nozīmi ielas kontekstā. Taurens min šādus semantisko izteikumu piemērus: „Tā ir aplama ēka šajā vietā.” un „Kāda jēga šādā vietā šādai ēkai”.¹⁴⁶ Šādi jautājumi var rasties, aplūkojot arī pieminekļu novietojumu M VI sektorā. Jau iepriekš aplūkots simboliskais plānojums liecina par to, ka kapa vietu dalījums nav nejaušs. No Raiņa pieminekļa pa labi atrodas kultūras darbinieki, aiz pieminekļa – literāti, kreisajā pusē – sarkanās armijas militārpersonas. Radošo profesiju pārstāvju pieminekļu novietojums ir viegli attaisnojams, taču militārpersonu pieminekļi var izraisīt jautājumus, lūkojoties uz M VI sektora kontekstu.

Robežu apzināšanās ir viens no būtiskākajiem jautājumiem, domājot par kapsētām. Tā kā Raiņa kapi pēc A. Zeidaka plānojuma pilda parka funkcijas, celiņu plānojums ir racionāls. M VI sektorā nav izteikti sīkie teritoriālie nodalījumi. Iespējams, zemes trūkuma dēļ, kā arī apzinoties, ka Raiņa kapi ir daļēji slēgti, viena kapakmens plāksne vai piemineklis var tikt veltīts vairākiem ģimenes locekļiem. Citos kapsētas sektoros novērots, ka ģimenei piederošā zemes gabalā atrodas gan soliņš, gan vieta, kur novietot uzkopšanas darbiem nepieciešamos rīkus. M VI sektorā apzināti uz pieminekļiem tiek atstāts brīvs laukums citu ģimenes locekļu vārdu iegravēšanai. Teritorijas nodalīšana ar nelielu dzīvžogu ir nepieciešama intimitātes radīšanai, tādā veidā neļaujot ielūkoties vai šķērsot šo laukumu garām gājējiem. M VI sektorā esošie pieminekļi ir pieejami jebkurai apmeklētājam, iespējams, tādējādi veicinot kapsētas tūrismu. Gan pie Raiņa pieminekļa

---

¹⁴⁶ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 226.lpp.

abās pusēs izvietoti soliņi, gan četrās vietās sektorā. Pie kapsētas ieejas atrodas publiskā tualete un kapsētas karte, kas ir vērā ņemami faktori publiskas vietas apmeklēšanā. Kapsētu pētnieki ir apstiprinājuši, ka soliņu publisko tuaļu izvietošana kapsētās paaugstina apmeklētāju skaitu.¹⁴⁷

Jāsecina, ka pieminekļi satur plaša spektra informāciju, kura ir nolasāma dažādos līmeņos. Pirmkārt, kapa pieminekļus, kuriem piemīt mākslinieciskās kvalitātes, netipiska pieminekļa gramatika, var lasīt kā mākslas objektus. Otrkārt, pieminekļus var lasīt kā vēstures objektus, kas sniedz liecību par aizgājušajiem. Treškārt, pieminekļus var lasīt kā simboliskus objektus, kas sniedz informāciju par sabiedrību. Simboliskā informācija visbiežāk atspoguļojas pieminekļa ārējos stimulus – ar sūnām apaugušajos un nodrupušajos kapakmeņos.

Turpmākajās apakšnodaļās tiks sīkāk aplūkoti M VI sektora pieminekļi, pieņemot, ka šajās kategorijās pieminekļu gramatikā būs vērojamas atšķirīgas tendences.

3.1. Militāro personu pieminekļi

Sarkanās armijas pulkvežiem, leitnantiem, ģenerāļiem, majoriem ir piešķirta ļoti nozīmīga lokācija Raiņa kapos. Vairums šo pieminekļu atrodas Valdības laukumā un Raiņa pieminekļa tuvumā. No simt trīsdesmit trīs pieminekļiem M IV sektorā piecdesmit seši ir militāro personu pieminekļi, kas uzstādīti sākot no 1944. gada līdz 1965. gadam.

Militārpersonu pieminekļu t.s. „gramatika” M VI sektorā ir darināta pēc vienota principa. Uz deviņpadsmit pieminekļiem iegravētas piecstaru zvaigznes, kuras zināmas kā padomju simbols. Uz atsevišķiem pieminekļiem ir arī vārpas, kuras simbolizē piederību darba ļaudīm. Tradicionāli šo pieminekļu gramatika tiek izkārtota šādā secībā – pieminekļa augšējā daļā atrodas zvaigzne, fotogrāfija, tad seko militārā pakāpe, uzvārds, vārds, tēva vārds, dzimšanas un miršanas gada skaitļi, adresants. Jāsaka, ka šis vērtu būt viens no epitāfijas „migrācijas” piemēriem, kad viena veida forma, ar nelielām modifikācijām pārceļo no viena pieminekļa uz otru. Rita Treija apgalvo, ka epitāfijas teksti migrē sinhroniski (starp laikabiedru epitāfijām) un diahroniski (no vecākām uz jaunākām).¹⁴⁸ Epitāfijas migrēšanas laikā mēdz transformēties. To var novērot arī vienā no epitāfijas

---

¹⁴⁷Maddrell, Avril, James D. *Sidaway. Deathscapes: spaces for death, dying, mourning and remembrance*, 76.p

¹⁴⁸Treija, Rita. Latviešu kapsētu epitāfiju tekstu struktūra: Galvenās aprises. *Letonica*. Nr. 14, 2006. 277.lpp.

daļām – adresanta norādē. Bieži uz militārpersonu pieminēšanai dominē frāze „No sievas un bērniem”, taču populāras ir arī izvērstākas versijas – „Neaizmirstamajam, dārgajam, karsti mīļotajam vīram un tētukam no sievas un bērniem”. Migrācijas teorija apstiprinās, jo pieminēti ar izskaistinātajiem tekstiem adresanta daļā, atrodas viens otram līdzās. Turklāt, arī miršanas gads ir visiem ir kopīgs – 1952. Ļoti bieži ir redzams, ka pieminēklī atstāta brīva vieta arī citiem ģimenes locekļu vārdiem. Tādēļ militārpersonu pieminēkli sadalās divās daļās – galveno daļu aizņem sievas veltītā epitāfija vīram ar norādītu adresantu, taču zem adresanta bez ievadfrāzēm, tikai ar vārdu, uzvārdu, gada skaitļiem tiek iegravēti sievas dati.

Gandrīz uz visiem pieminēkliem, izņemot apakšpulkveža Ivana Jūlija (1947) un gvardes pulkveža Eduarda Bleķa (1945) epitāfijas, teksts ir krievu valodā. Starp šiem pieminēkliem izceļas epitāfijas, kuras ir krievu valodā, lai gan cilvēka uzvārdi darināti pēc latviskā parauga (skatīt 3. pielikumā). Tas liecina par to, ka šos pieminēklus, iespējams, ir uzstādījusi Padomju armija, nevis ģimenes locekļi. „Pareizumu” un „nepareizumu” var attiecināt ne tikai uz pieminēkļu izvietojumu sektorā, bet arī paša pieminēkļa gramatiku. Šajā gadījumā, latviskais uzvārds kirilicā nebūtu uzskatāms par „pareizu” izteiksmi. Taurens runājot par pilsētas arhitektūras pieminēkliem min šādu piemēru: „Plastmasas logi un pirmo stāvu milzīgie skatlogi, arī veikalu jaunās ieejas durvis Rīgas centra jūgendstila ēkas”.¹⁴⁹

Uzmanību piesaistošs ir aviācijas ģenerālleitnanta Vasīlija Vinogradova (1962) pieminēklis (skatīt 4.pielikumā). Aiz viņa pieminēkļa atrodas vēl viens skulpturāls veidojums, kas papildina pirmo. Uz priekšplānā novietotā pieminēkļa norādīts adresants „sieva un dēls”, taču uz nesenāk uzstādītās piemiņas zīmes – „PSRS aizsardzības ministrija”. Ja metaforiski pieminēkli tiek uzskatīti par teikumiem, tad šis ir īpašs gadījums, kad teikumam seko paskaidrojošs palīgteikums. Turklāt, abās daļās redzams personas portrets. Līdzīga tipa fotogrāfijas ir lielai daļai militārpersonu, taču cilnī veidotais portrets ir mākslinieciski augstvērtīgāks.

Ne tikai pēc militāro personu dažādajiem ierindas pakāpes līmeņiem var spriest par starp tiem pastāvošo hierarhiju, bet arī pēc uzstādīto pieminēkļu lielumiem. Sākotnēji šķiet, ka ģenerālmajoru pieminēkli būs grandiozāki nekā apakšpulkvežu pieminēkli, tomēr šāda tendence nav manāma. Izmēra ziņā visniecīgākie ir militārpersonu pieminēkli, kas atrodas

---

¹⁴⁹ Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*, 231.lpp.

Raiņa pieminekļa kreisajā pusē. Šie pieminekļi šķietami uzstādīti vienā laikā, par ko liecina vienots stils, izmērs un miršanas gads – 1945.

Kā jau iepriekšējā nodaļā minēts, ārējā stimula bojājumi liecina par pēcnācēju attieksmi pret mirušo personu. Šie pieminekļi tiek uzturēti kārtībā, tie ir labi saglabājušies, dažiem pat gravējuma vietas ir pārvilkas, lai teksts būtu vieglāk salasāms. Ģenerāļmajora Aleksandra Bistrova pieminekļa teksts ir atjaunots zeltītā krāsā (skatīt 5. pielikumā). Daba nav vienlīdz iecietīga pret visiem pieminekļiem, tādēļ pabalējis teksts un putnu atstātie postījumi uz dažiem pieminekļiem liek sevi manīt, norādot uz dažādiem ārējā stimula bojājumiem (skatīt 6. pielikumā).

Lielākajā daļā šo pieminekļu tiek pārraidīta informācija par aizgājēju nodarbošanos un ģimeni, kas reti atspoguļojas citos pieminekļos. Adresanta daļās tiek skaidri norādītas ģimeniskās saites. Šajā epitāfijas daļā arī tiek paustas tuvinieku emocijas, lietojot virkni deminutīvu un cildinošus apzīmētājus.

Grūti spriest par šo pieminekļu attiecībām ar mākslu, jo oriģinālu pieminekļu ir maz. To konstrukcijas ir tipveida, arī izmantotie simboli ir vieni un tie paši. Tomēr ir jāizceļ apakšpulkveža Nikolaja Vidzemnieka (1953) pieminekļis, kurā iegravētas divas nošu sistēmas, radot māksliniecisku efektu un liekot garāmgājējiem aizdomāties, kas šis ir par nošu citātu un kādēļ tas ir nozīmīgs aizgājējam (skatīt 7. pielikumā).

Pētījuma laikā tika novērots, ka militārpersonu pieminekļi tiek veidoti pēc viena gramatiskā parauga. Tam var būt vairāki noteicošie faktori. Pirmkārt, kapu pieminekļi novietoti līdzās viens otram, tādējādi pastāv iespēja, ka epitāfijas struktūras tiek mantotas no viena pieminekļa uz otru. Otrkārt, militārpersonu epitāfijas tekstuālā daļa ir slāviska, tādējādi epitāfijas gramatiskās konstrukcijas atbilst citām pieminekļa noformējuma tradīcijām nekā latviskās epitāfijas. Treškārt, bakalaura darba autore pieņem, ka militārpersonu pieminekļu uzstādītājs ir Padomju armija, tādēļ pieminekļi veidoti pēc viena tipa konstrukcijas. Ceturtkārt, militārpersonu pieminekļi norāda uz to, ka apbedītās personas profesija arī ir būtisks faktors pieminekļu gramatikas veidošanā.

3.2. Sabiedrībā ievērojamo personu pieminekļi

Šajā kategorijā ierindoti vienpadsmit personu pieminekļi. Tie ir politiķi, Staļina prēmijas laureāti, zinātnes darbinieki, kuri apglabāti laika posmā no 1945. gada līdz 1977.

gadam. Sabiedrībā ievērojamo personu pieminēkli koncentrējušies M VI sektora labajā pusē. Atšķirībā no militārpersonu pieminēkliem, šīs grupas ietvaros nav vienotas epitāfijas tradīcijas. Apbedītās personas ir pārstāvējušas dažādas profesijas, turklāt, trīsdesmit divu gadu laikā uzstādītie vienpadsmit pieminēkli, iespējams, ir nepietiekams daudzums, lai novērotu vienotas tradīcijas pieminēkļu gramatikā.

Pielikums tiek uzskatīts par neobligātu epitāfijas daļu. Pēc rakstura pielikuma daļas var iedalīt piecās kategorijās – radniecības, izglītības un zinātnisko grādu, apbalvojumu, politiskie un profesijas¹⁵⁰. Sabiedrībā ievērojamo personu pielikuma daļas M VI sektorā ir izvērstas, bieži vien norādot ne tikai ieņemto amatu, bet arī saņemtās godalgas: „Čerednijs Čenko/ Staļina prēmijas laureāts/ Sarkandaugavas stikla rūpnīcas galvenais inženieris” (1949). Ap Raiņa pieminēkli apglabāti daudzi Staļina prēmijas laureāti vai Latvijas PSR nopelniem bagātie sabiedriskie darbinieki. Kadeka Matveja (1950) epitāfijas pielikuma daļa ir šāda: „LPSR Zinātņu akadēmijas viceprezidents/ nopelniem bagātais zinātnes darbinieks/ profesors”. Viņa pieminēkli rotā arī simboli – grāmata un globuss, tādējādi akcentējot piederību zinātnei ne tikai pielikuma daļā.

Novērots, ka bieži vien aiz vārda, uzvārda seko arī tēva vārds, gluži kā dzimšanas apliecībā: „Latvijas P. S. R. Augstākās padomes deputāts/ Čeipsta Jānis Ignata d.” Šis paraugs atbilst krievu valodas konstrukcijai, taču pieminēkļos, kas uzstādīti pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, vairs netiek norādīts tēva vārds. Tiek saglabāta latviešu valodas konstrukcija – pēc vārda seko uzvārds nevis otrādi.

M VI sektorā bieži novēroti pieminēkli, kuros iegravēts gan sievas, gan vīra dati. Epitāfija visos gadījumos sākas ar vīra datiem. Jāmin, ka visos gadījumos vīrietis ir pirmais aizgājis bojā, tādēļ šeit nav iespējams spriest par pieņemto kārtību vai tradīciju vīrieti kā ģimenes galvu norādīt epitāfijā pirmo. Šeit drīzāk iezīmējas atšķirīga mirstības statistika.

3.3. Kultūras darbinieku pieminēkli

Trīsdesmit pieci pieminēkli veltīti kultūras darbiniekiem – aktieriem, režisoriem, mūziķiem, rakstniekiem, dzejniekiem, māksliniekiem. Jāmin, ka plaši pārstāvēta rakstnieku profesija. Šie pieminēkli koncentrējušies aiz Raiņa pieminēkļa un pieminēkļa labajā jeb dienvidu pusē. Daži no šīs kategorijas pieminēkliem iekļauti 1976. gada Rīgas

¹⁵⁰ Treija, Rita. Latviešu kapsētu epitāfiju tekstu struktūra: Galvenās aprises, 269.lpp.

pilsētas vēstures pieminekļu sarakstā. Sarakstā bija iekļauts pirmais Eduardam Smiļģim veltītais piemineklis un Felicitas Ertneres piemineklis. Jāmin, ka 2009. gadā Smiļģim par godu tika izveidots jauns memoriālais ansamblis. Latvijas PSR Vēstures un kultūras pieminekļu sarakstās atradās arī Ērika Ādamsona, Mirdzas Ķempes pieminekļi. 1968. gada apstiprinātajā nolikumā tiek rakstīts: „Visi LPSR teritorijā esošie kultūras pieminekļi, kam zinātniska, vēsturiska vai mākslinieciska nozīme, ir neaizskarams visas tautas īpašums un tie atrodas valsts aizsardzībā.”¹⁵¹ Šajā laikā no civilajām, ar reliģiju nesaistītajām kapsētām, aizsargāto sarakstā ir minētas tikai Raiņa un Rīgas Meža kapi. Raiņa kapu aprakstā teikts: „Raiņa kapos apbedīti ievērojami Latvijas Komunistiskās partijas darbinieki: R. Neilands, Ž. Spure, A. Kirhenšteins, kā arī Padomju Savienības Varonis O. Oškalsns, vācu fašistu nobendētais Padomju Savienības Varonis I. Sudmalis, komjaunietis Dž. Bankovičs, daudzi literatūras un mākslas darbinieki. Daudziem no viņiem uzcelti savdabīgi pieminekļi.”¹⁵² Pēc šī apraksta spriežot, kultūras darbinieku kapu pieminekļi ir īpaši izceļami citu starpā.

Aplūkojot M VI sektora epitāfiju gramatiskās konstrukcijas, tiek novērots, ka ievadfrāze „še dus” tiek izmantota tikai Egila Plauža epitāfijā. Par ievadfrāzēm uzskata vārdu formulas „še dus” vai „še Dieva mierā dus”, kas ievada tālāko epitāfijas tekstu. Iespējams, ievadfrāzes nav Raiņa kapos izplatītas, jo tās cieši saistītas kristietības tradīcijām, kas nāk no Vācijas. „Hier ruht” un „Hier ruht in Gott” ir vārdformulas, kas redzamas vēl daudzās Latvijas kapsētās.

Starp kultūras darbinieku epitāfijām bieži redzamas pielikuma daļas, kurās tiek sniegta norāde uz profesiju vai panākumiem. Šāda epitāfijas daļa manāma arī Mirdzas Ķempes un Erika Ādamsona kapa pieminekļī. 1977. gadā tika uzstādīts viņu kopējais piemineklis un tam līdzās arhitekta I. Bumbiera un tēlnieka J. Mauriņa skulpturālais veidojums – bronzā liets gliemežvāks ar zeltainu pērli vidū. Par skulptūras iedvesmas avotu izsakās tā autori: „Kā jūras dzelmē dzimst dārgas pērles, tā arī Mirdza Ķempe tautas dzīlēs atrada mūžības mirkļus un ietērpa tos spilgtos dzejas tēlos. Savu dzeju viņa kā pērles dāsnī dāvāja cilvēkiem.”¹⁵³ Aiz šī pieminekļa atrodas pirmais Ādamsonam veltītais piemineklis, kas ticis saglabāts. Uz tā atrodas cilnī veidots Ādamsona profils. PSRS Vēstures un Kultūras pieminekļu pasē tiek minēts, ka pie šūnakmens pieminekļa atradās arī melna slīpēta granīta plāksne ar uzrakstu „Dzejnieks Eriks Ādamsons/ 22. VI 1907. – 26. II

¹⁵¹ Plauciņš, L. *Latvijas PSR kultūras pieminekļi*. Rīga: Liesma, 1968. 5.lpp.

¹⁵² Turpat.

¹⁵³ Lainform. Ziedi pie dzejnieces pieminekļa. *Cīņa*. Nr. 34, 1977. 1.lpp.

1946.”¹⁵⁴ Interesanti, ka Ādamsonam savulaik ir bijušas trīs piemiņas zīmes. Starp pieminekļu uzstādītājiem nav bijušas skaidras vienošanās par Ādamsona miršanas datumu. Uz plāksnes pie vecā pieminekļa iegravēts 1946. gada 26. februāris, taču uz jaunākās plāksnes – 1946. gada 28. februāris. Pašlaik Ķempes un Ādamsona piemiņas vietā saglabāties tikai Ādamsonam veltītais piemineklis un abu kopējā piemiņas zīme. Tādējādi Ādamsonu var aplūkot dažādos kontekstos. Vecākajā pieminekļī ir redzams Ādamsons kā individualitāte. Jaunākajā piemiņas zīmē Ādamsona vārds atrodas līdzās Mirdzas Ķempes vārdam. Domājot par rakstnieku piemineklim piešķiramo „patiesuma” vai „aplamuma” vērtību, jāsaka, ka domas starp kapsētas apmeklētājiem dalās. Vairumam šķiet pieņemami, ka rakstniekiem veltīta kopīga piemiņas vieta. Tātad šī piemiņas zīme neizsauc jautājumus, kas saistīti ar jēgu, jo konteksts ir saprotams. Šo izteiksmi jeb pieminekli semantiskajā tradīcijā var dēvēt par „patiesu”. Taču Erika Ādamsoni radinieki nav apmierināti par to, ka rakstniekam līdzās guldīta bijusī dzīves biedrene.¹⁵⁵ Tādējādi viņu pozīcija un neizpratne par kapa pieminekli, liecina par to, ka šī izteiksme var šķist arī „aplama”.

Ne tikai Ķempes pieminekli rotā skaidrojoša pielikuma daļa. Tādas ir daudziem kultūras darbiniekiem. Paula Dages (1946) epitāfijas pielikuma daļa ir šāda: „Izcilais revolucionārās kustības dalībnieks, Latvijas PSR nopelniem bagātais kultūras darbinieks, medicīnas zinātņu doktors”. Uz operdziedātāja Rūdolfa Bērziņa (1946) pieminekļa rakstīts: „Latvijas PSR Tautas mākslinieks”. Artūra Filipsona (1950) epitāfija ir vēl izvērstāka: „Staļina prēmijas laureāts, Latvijas PSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks, valsts Dailes teātra aktieris”. Felicitas Ertneres (1975) pieminekli rotā: „Latvijas PSR Tautas skatuves māksliniece”. Ļoti lielai daļai mākslinieku tiek piešķirts īpašais „Latvijas PSR Tautas mākslinieka” statuss. Līdzīgas epitāfijas pielikuma daļas, kurās uzsvērti nopelni, ieguldījums Latvijas PSR kultūras dzīvē ir ideoloģiskajai darbiniecei Mildai Bušai (1954), aktierim un režisoram Herbertam Zommeram (1983), skatuves māksliniecei Elvīrai Brambergai Vīlipai (1979), aktrisei Lidijai Nikitičnai (1955). Savukārt kodolīgākas epitāfijas ir citiem māksliniekiem – Teodoram Jansonam (2001), Jāzepam Mediņam (1947), Harijam Liepiņam (1998), Ādolfam Vanagam (1957), Indriķim Lēmanim (1960), Kārlim Krūzam (1960) un citiem. Ir pieminekļi, kuros netiek dotas norādes uz profesiju vai nopelniem. Tas attiecas uz Elīnas Zālītes, Kārļa Zemdegas, Doras Stučkas- Pliekšānes un citu kultūras darbinieku pieminekļiem.

¹⁵⁴ VDKPAI PDC Inv. Nr. 44967- 4 II Lieta par Raiņa kapiem

¹⁵⁵ Gabre, Anita. *Kam jākopj dižgaru kapavietas*. Pieejams: <http://nra.lv/latvija/riga/82562-kam-jakopj-dizgaru-kapavietas.htm> [skatīts 2015, 23. apr.].

Paskaidrojošas norādes par personu var sniegt ne tikai pielikuma daļa. Tās var būt arī vizuālās zīmes uz pieminekļiem. Kultūras darbinieka Teodora Jansona kapa pieminekli rotā kaija. Kaija šajā gadījumā kā simbols var liecināt par garīgo brīvību. Taču kapsētās, kas atrodas piejūras teritorijā kaijas simbols ir īpaši iecienīts un apliecina īpašo saikni ar jūru, piederību noteiktai teritorijai. Piemēram, Skultes kapsētā kaijas motīvs iecienīts ne tikai vizuālā formā, bet arī dzejas rindās.

Uz kapu pieminekļiem bieži tiek novērota kapsētu dzeja, kura ar nelielām transformācijām migrē no viena pieminekļa uz otru. Iecienīts ir A. Saulieša dzejolis „Satumsa nakts”, Ā. Elksnes, F. Bārdas, A. Auziņa dzeja, citāti no Bībeles. Rita Treija starp iecienītākajiem kapsētas liriskas repertuāriem ierindo arī Aspazijas „Mūsu dzīve”, „Mans piederums”, M. Ķempes „Sirmai māmuliņai”, Raiņa „Pirms tālāk aizejat...”, „Dusi!”, „Veterāns”.¹⁵⁶ Lai gan šo dzejnieku darbu fragmenti bieži redzami uz citu cilvēku kapu pieminekļiem, viņu pašu pieminekļus rotā citi teksti. Radošo profesiju pārstāvju poētiskās daļas M VI sektorā ir oriģinālas, neizmantojot kapsētām ierastos dzejas citātus. Tāpat kā Raiņa pieminekļa poētiskās daļas avots ir viņa luga, tā arī Aleksandra Čaka, Elīnas Zālītes dzejas fragmenti novērojami viņu pieminekļos. Aleksandra Čaka epitāfija ir fragments no viņa dzejoļa „Rīga”, kas turpinās ar šādiem vārdiem: „Jo zuzdams es nebūšu zudis -/ Tāpat kā zvaigznes stars, /Kas lielos tālumos jutis:/ Mani glābs manas pilsētas svars.” Čaka pieminekli veidojis tēlnieks Mārtiņš Zauris, kurš uz pieminekļa iegravējis savus iniciāļus.

Elīnas Zālītes piemineklis pieminekļa skulpturālā daļa ir, iespējams, vēl stāstošāka par citu pieminekļu pielikuma daļām. Cilnī attēlotā Elīna Zālīte skatās tālumā. Rokās viņai ir pusatvērtā grāmata un pildspalva. Šķietami kāds novērsis viņas uzmanību no lasāmvielas. Rakstnieces tēls ir ļoti harmonisks un sniedz informāciju vērīgajiem kapsētas apmeklētājiem par romantizētu rakstnieces tēlu.

Viens no spilgtākajiem un tēlainākajiem pieminekļiem Raiņa kapos 2001. gadā atklāts aktierim Harijam Liepiņam (skatīt 8. pielikumā). Analizējot Liepiņam veltīto pieminekli, kuru veidojis tēlnieks Indulis Ranka, jāatgādina par interpretācijai nepieciešamo priekšsaprātņi. Zinot, ka Liepiņš izcili atveidojis Tota lomu Smilģa izrādē „Spēlēju, dancoju” ir iespējams nolasīt skulpturālā veidojuma vēstījumu. Šķiet, jebkurš kapsētas apmeklētājs skulptūrā saskata rokas formu, taču veidojumi, kas atrodas rokā un pie pieminekļa, var netapt skaidri. Skulptūrā atveidota asins lāse, kas atrodas Tota pirkstu

---

¹⁵⁶ Treija, Rita. Dzeja kapsētā. *Karogs*. Nr. 11, 2005. 133.lpp.

galos. Viena asins lāse atrodas zemē. Pati roka vienlīdz korelē ar Dailes teātra logo, jo vizuāli atgādina arī liesmu. Harija Liepiņa pieminēklis pierāda, ka epitāfijai nav jābūt verbāli izvērstai, lai vēstītu par aizgājušo. Dažkārt, zīmes un simboli ir spēcīgāki, lai gan tiem ir lielāka iespēja palikt neuzvertiem. Jēga šīm zīmēm tiek piešķirta, ja kapsētas apmeklētājs ir uztvēris kontekstu un zīmju lietojumu.

Dailes teātra režisora Eduarda Smiļģa un kultūras ministra, žurnāla „Liesma” redaktora Vladislava Kaupuža pieminēklus rotā krusts. Šis simbols Raiņa kapos, kas sākotnēji bija pazīstami kā pagānu kapi, vēlāk komunālie kapi, ir salīdzinoši retāk sastopams kā citās kapsētās. Smiļģa meita uzsver, ka tagadējais tēva pieminēklis atbilst viņa vērtību skalai, kurā Dievs bija visaugstākā vērtība.¹⁵⁷ Pavisam šajā sektorā fiksēti trīs krusti, no kuriem jaunākais atrodas 2013.gadā uzstādītajā pieminēklī Eduardam Cīrulim (1945) un Veltai Gehtmanei (2013), trīs pareizticīgo krusti, kā arī viens Māras krusts Egila Plauža epitāfijā.

E. Smiļģa vecais pieminēklis nav saglabājies, tagadējais pieminēklis uzstādīts 2009. gadā (skatīt 9. pielikumā). Smiļģa vecais pieminēklis bija valsts uzstādīts, tādēļ citu starpā neizcēlās. Labajā pusē vēl tagad var redzēt vienotā stilā veidotas piemiņas plāksnītes. Tagadējais Smiļģa pieminēklis darināts no melna, pulēta granīta un, pēc Smiļģa meitas domām, beidzot atbilst izcilā režisora garam un sabiedriskajam statusam.¹⁵⁸ Smiļģa pieminēklis veidots, iedvesmojoties no vecā Dailes teātra maketa. Smiļģa kapa vieta izceļas ar skaidru norobežojumu, kas nav raksturīga citiem M VI sektora pieminēkļiem. Turklāt, tagadējā Smiļģa kapa vieta aizņem divus, nevis vienu metru, kas ir citiem pieminēkļiem atvēlētā platība. Keita Vudropa (*Woodthroe*) norāda, ka kapsētas teritorijā svarīgi ir apzināties apbedījuma robežas.¹⁵⁹ Tās mēdz būt apzaļumotas, apstādītas maliņas ap kapu. Skatoties, kā sadalītas teritorijas Raiņa kapos, rotunda ap Raiņa un Aspazijas kapu skaidri iezīmē dzejnieku atdusas vietas robežas.

Kultūras darbinieku pieminēkļi citu starpā izceļami ar oriģinālām epitāfijas poētiskajām daļām. Pielikuma daļā biežāk tiek iegravēta profesija, nevis tituli un apbalvojumi. Šo pieminēkļu gramatiskā konstrukcija neietver sevī tādas ikoniskās zīmes kā fotogrāfijas. Atsevišķos gadījumos (E. Ādamsona, E. Zālītes, Lidijas Meļņikovas) personu silueti tiek iekalti akmenī.

---

¹⁵⁷ Intervija ar E. Smiļģa meitu Aiju Vīgneri. Lijas Guļevskas autorprogramma „Siluets”. Latvijas Radio 1, 2009.g. 6.sept. plkst 18.15.

¹⁵⁸ Intervija ar E. Smiļģa meitu Aiju Vīgneri. Lijas Guļevskas autorprogramma „Siluets”. Latvijas Radio 1, 2009.g. 6.sept. plkst 18.15.

¹⁵⁹ Maddrell, Avril, James D. Sidaway. *Deathscapes: spaces for death, dying, mourning and remembrance*, 69.p.

3.4. Citu personu pieminējumi

Starp ievērojamiem politiķiem, rakstniekiem, dzejniekiem, režisoriem, militārpersonām M VI sektorā atdusas arī strādnieki. Šajā kategorijā tika ierindots trīsdesmit viens pieminēklis. Starp šīm ierindojama arī Minnas Ernestones epitāfija: „Minna Ernstsone/ mūsu cīņas biedrenei/ mirusi traģiskā nāvē/ (bojāti dati) - 1941/ atmiņā paturēs Latvijas kokvilnas strādnieku kolektīvs”. Alberta Bērziņa (1940. gadi (bojāti dati)) epitāfijā norādīts adresants „Rīgas poligrāfija”. Ierasts, ka adresanta daļā tiek norādīts pieminējuma uzstādītājs, taču šī epitāfijas daļa norāda arī piederību kādai kopienai vai sociālai grupai.

Centrālajā Raiņa kapsētas sektorā atrodas arī daži ģimenes kapu pieminējumi. Šajās plāksnēs tiek minēts ģimenes uzvārds, bieži vien nenorādot ģimenes locekļu vārdus un dzimšanas, miršanas datus. Ļoti askētisks ir Šteinu ģimenes pieminēklis, kurā ir minēts tikai dzimtas uzvārds (skatīt 10. pielikumā). Šteinu pieminēklim līdzās atrodas vēl viens ģimenes pieminēklis ar uzrakstu „Martinaites ģimenes kaps”, arī nesniedzot sīkākas ziņas par apbedītajām personām.

M VI sektorā uz kapa pieminējumiem ir sastopami dažādi simboli – pareizticīgo krusti, bērza zari, kallas, lilijas, enkurs. Iepriekš minētas arī kaijas, grāmatas. Enkurs vistīcāmāk ir norāde uz profesiju. Sēras, kas bieži vien tiek izteiktas poētiskajā daļā, var tikt paustas arī simbolu veidā – sēru vītola vai bērzu zari. Trīs epitāfijās novēroti bērzu zaru atveidojumi, kas tematiski atbilst Raiņa kapu estētikai, jo uz Raiņa pieminējumiem ved sēru bērzu aleja.

Starp pieminējumiem M VI sektorā redzami arī daudz stimulu bojājumu. Ir pieminējumi, kuru teksts ir izdzisis pavisam (skatīt 11. pielikumā), kā arī tādi, kuru atsevišķas daļas nav salasāmas. Gunāra Liepiņa pieminēklim iztrūkst fotogrāfija, atstājot aiz sevis tukšu vietu (skatīt 12. pielikumā). Stimula bojājumi liecina par pēcnācēju attieksmi pret mirušajiem. Mūsdienās ir ļoti daudz iespēju, lai no kapakmeņiem noņemtu apsūnojumu, atjaunotu uzrakstus, taču Latvijas kapsētās tie netiek lietoti, ja vien tie pieder kādai privātpersonai. Tomēr par pēcnācēju attieksmi liecina arī tas, kas atrodas pie pieminējumiem. Tie ir ziedi, sveces, sagrābtās lapas. Ir kapa plāksnes, kuras ir klātas ar ķērpjiem. Rainim kreisajā pusē guldīto strādnieku pieminējumi grimst sūnās un tos ir problemātiski salasīt (skatīt 13. pielikumā). Tādēļ jāsecina, ka stimula bojājumi jeb neverbālie faktori šajos pieminējumos ir pārāki par verbālajiem.

NOBEIGUMS

Raiņa kapu, tāpat kā citu kapsētu, nozīmi visos laikos ir veidojuši tajos apglabātie cilvēki. Ja līdzās esošo Brāļu kapu nozīme ir statiska, tad Raiņa kapi kā daļēji slēgta kapsēta maina savu nozīmi sabiedrībā. Ir iespējams izsekot līdzīgai Raiņa kapu nozīmes attīstības vēsturei, kas saistīta ar tur apglabātajiem, par piemēru ņemot M VI sektora pieminekļus.

Pirms Raiņa apglabāšanas šie kapi bija t.s. bezdievju kapi. Iespējams, šī spēcīgā apzīmējuma dēļ arī nav saglabājušās ziņas par pirmajiem apglabātajiem cilvēkiem. Var uzskatīt, ka pirms 1929. gada šiem kapiem nav identitātes. Tomēr nosaukumi „bezdievju”, „pagānu” liecina, ka tie jau ir ieguvuši negatīvu nozīmi. Arī sabiedrība izrāda savu attieksmi pret kapiem, laužot zarus un nodarot citus postījumus. Visticamāk, nākamajos posmos ir bijusi nevēlēšanās atcerēties pirmo kapu nozīmi. Tomēr vecākais piemineklis ir saglabājies – Jeger Jēkaba 1926. g. uzstādītā kapa plāksne, kas atrodas sliktā stāvoklī.

Nākamais periods sākas 1929. gadā, kad kapos tiek apglabāts Rainis. Šajā posmā kapus sāk dēvēt par dažādu konfesiju pārstāvju kapiem. Raiņa vārds tiek izmantots, lai celtu kapsētas prestižu. Kapi iegūst jaunu nozīmi – demokrātiskie kapi, kuri atvērti jebkuram. Iespējams, ka šajā laika posmā MVI sektorā tika apglabāti cilvēki, taču pieminekļu, kas par to mūsdienās liecinātu nav. Padomju presē tika minēts, ka Ulmanis licis izmest no kapiem strādnieku mirstīgās atliekas. Tātad posmā no 1929. līdz 1934. gadam kapos tika apglabāti strādnieki. Ulmaņa laikā kapi tika iesvētīti, taču centrālajā sektorā nav saglabājušies apbedīto pieminekļi. Raiņa kapos ar vien vairāk tiek uzstādīti krusti, taču tie joprojām nepieder nevienai konfesijai.

1940. gadā Raiņa kapi tik sovjetizēti. Vita Zelče apgalvo, ka ar 1940. gadu Rainis ieguva padomju dzejnieka statusu, bet kapsēta – sovjetiskā simbola jēgu, pamazām pārtopot par padomju panteonu.¹⁶⁰ Šajā periodā līdzās Jeger Jēkaba kapam uzstādīta traģiskā nāvē bojā gājušās strādnieces Minnas Ernstsones kapu plāksne. Sākot no 1944. gada, tika uzstādīts ļoti liels skaits militārpersonu pieminekļu, tādēļ Raiņa kapi kļūst par izcilo revolucionāru kapu vietu. Šajā posmā tiek uzstādīta arī revolucionārās kustības dalībnieka Jāņa Grīnblata (1944) kapu plāksne. Sektorā par dominējošo simbolu kļūst piecstaru zvaigzne.

---

¹⁶⁰ Diskusija. 100g kultūras. *Kam jā rūpējas par latviešu kultūras personību kapu vietām?* Latvijas sabiedriskie mediji. Pieejams: www.ltv.lsm.lv/lv/raksts/23.04.2015-diskusija.-100g-kulturas.-kam-jarupejas-par-latviesu-kulturas-pie.id48104/ [skatīts 2015, 24. apr.].

Sākot no 1950. gada M VI sektorā tiek apglabāti kultūras darbinieki un rakstnieki, ceļot kapsētas prestižu sabiedrībā un padarot to par PSRS vēstures nekropoli. Šajā laika posmā M VI sektorā apglabāts Čaks, Dora Stučka – Pliekšāne. Raiņa kapi iegūst plašāku nozīmi – izcilu personību atdusas vieta. Līdz 1980. gadam sektors ir piepildīts, tādēļ par tālāko kapsētas nozīmju attīstību pēc pieminekļiem MVI sektorā ir grūti spriest. Cilvēki tiek apglabāti, taču jauni pieminekļi netiek celti. Viņu dati tiek iegravēti uz tuvnieku kapakmeņiem.

Toties 2003.g. Raiņa kapi atkal tika aktualizēti Ingas Springes rakstā „Kokteilis, Raiņa kapi”, kurā teikts, ka šajos kapos apbedīti ļoti dažādi cilvēki, īpaši izceļot arī kriminālo aprindu personas, kuru pieminekļi krietni izceļas uz apkārtējā fona. Raiņa kapi joprojām bija demokrātiski, toties šoreiz prestižās vietas, kuras jau bija slēgtas, piemēram, komunāru laukumā, bija nopērkamas par lielāku naudas summu. Šķiet, ka gadsimta sākumā Raiņa kapi tika nedaudz piemirsti.

2012. gadā vērojams, ka cilvēki ir nobažījušies par nekoptajām mākslinieku kapu vietām. Toties, tuvojoties Raiņa apaļajai jubilejai, 2013. gadā kapos tika sastādīti jauni bērzi, bet 2014. gadā tiek uzrakstīts projekts par Raiņa kapa pieminekļa atjaunošanu. Tādējādi Raiņa kapi atkal tiek sabiedrībā aktualizēti kā izcilā dzejnieka atdusas vieta. Tiek spriests par Raiņa pieminekļa, rotundas un kāpņu atjaunošanu, lai gan vēl joprojām līdzekļi tam nav piešķirti. Pastāv cerība, ka līdz rudenim šie darbi tiks veikti. Vairākkārt apmeklējot Raiņa kapos, bakalaura darba autore pamanīja, ka apmeklētāji bieži dodas aplūkot Raiņa pieminekli, atstājot ziedus un svecītes. Savukārt Raiņa pieminekļis saglabā savu pozīciju kā centrālais sēru tūrisma, Eiropas līmeņa tēlniecības parauga apskates, literatūras vēstures pētnieku, kā arī Raiņa darbu un ideju cienītāju galamērķis Raiņa kapos.

Laika posmi	Nozīme
1925. – 1929.	Bezdievju, pagānu kapi
1929. – 1934.	Demokrātiskie/ nekonfesionālie kapi
1934. – 1940.	Iesvētītie kapi
1940. – 1944.	Padomju kapi
1944. – 1950.	Revolucionāru kapi
1950. – 2003.	Izcilo personību kapi
2003. – 2012.	Aizmirstie kapi
2012. – 2015.	Lielā dzejnieka kapi

Raiņa kapi un to pieminekļi ir semantiski daudzslāņaini, taču lingvistiskā analīze nesniedz pilnīgu izpratni par pētāmajiem priekšmetiem, tādējādi pētījuma laikā tika pielietotas arī citas metodes – semiotiskās. No piecām izvirzītajām valodas funkcijām - informācijas pārvešana, runātāja/ rakstītāja jūtu vai attieksmes paušana, citu attieksmes, uzvedības ietekmēšana, māksliniecisku efektu radīšana, sociālās saiknes saglabāšana, nodrošināšana Raiņa kapu un to pieminekļu semantiskajai valodai bija iespējams piedēvēt visas iepriekš minētās. Tomēr jāizceļ, ka dažas no šīm valodas funkcijām ir piemērotākas kapsētai par citām. Tās ir māksliniecisku efektu radīšana, informācijas pārvešana, rakstītāja jūtu paušana. Informācijas pārvešana attiecas gan uz katru pieminekli atsevišķi, gan kapsētu kopumā.

Aplūkojot pieminekļus, tika izsecināts, ka daļai piemīt arī mākslinieciskas kvalitātes, taču arī citos pieminekļos redzami mākslinieciski efekti – vizuālas zīmes, formas un materiālu specifika, poētiskā daļa. Lai gan sākotnēji šķita, ka jūtu paušanas funkcija atbildīs poētiskajai daļai, kura visbiežāk sastāv no dzejas vārsēm, tomēr M VI sektorā nav daudz epitāfiju, kurās dominē tipiskā sēru jeb kapsētu dzeja, tādēļ šī funkcija izpaudās citās epitāfijas daļās pat vairāk kā poētiskajā. Militārpersonu pieminekļos sēras tika paustas epitāfijas adresanta daļā, kurā tika norādīti pieminekļu uzstādītāji, kuri lielākoties bija sieva un bērni. Adresanta daļai lielākoties piemita emocionāla nokrāsa, kas nav raksturīga apkārt esošajām epitāfijām. Efekts tika panākts gan ar deminutīviem, gan īpašības vārdiem, kas tika piedēvēti aizgājējam.

Pētījuma gaitā pierādījās, ka militārpersonu pieminekļi nes lielāku informācijas apjomu un tie atbilst pareizticīgo epitāfijas noformējuma principiem. Toties kultūras darbinieku pieminekļi rada māksliniecisku efektu un ir uzskatāmi ne tikai par vēstures, bet arī mākslas pieminekļiem.

KOPSAVILKUMS

1. Bakalaura darba ietvaros tika aplūkoti visi simt trīsdesmit trīs Raiņa kapu M VI sektora pieminekļi, kuri tika iedalīti šādās kategorijās – militārpersonu pieminekļi, kultūras darbinieku pieminekļi, sabiedrībā ievērojamu cilvēku pieminekļi un citi pieminekļi.
2. Pētījuma gaitā tika noskaidrots, ka gluži kā lingvistiskām izteiksmēm, arī kapu pieminekļa tekstam piemīt gramatiskās struktūras. Vidējā Raiņa kapu M VI pieminekļu gramatika sastāv no pielikuma daļas, personas nominācijas, dzimšanas un miršanas datiem, poētiskās daļas, adresanta, lai gan tajos mēdz būt arī ievadfrāzes un poētiskās daļas avota norādes.
3. Vienas profesijas, reliģiskās piederības, tautības pārstāvju epitāfijas atbilst vienotiem gramatiskās struktūras un noformējuma principiem.
4. Tā kā tādi stimuli kā pieminekļa krāsa, materiāls, lielums, novietojums ir nozīmi veidojoši faktori, tie tika ietilpināti ārpuslingvistisko faktoru kategorijā.
5. Pieminekļi satur plaša spektra informāciju, kura ir nolasāma dažādos līmeņos. Pirmkārt, kapa pieminekļus, kuriem piemīt mākslinieciskās kvalitātes, netipiska pieminekļa gramatika, var lasīt kā mākslas objektus. Otrkārt, pieminekļus var lasīt kā vēstures objektus, kas sniedz liecību par aizgājušajiem. Treškārt, pieminekļus var lasīt kā simboliskus objektus, kas sniedz informāciju par sabiedrību. Simboliskā informācija visbiežāk atspoguļojas pieminekļa ārējos stimulus – ar sūnām apaugušajos un nodrupušajos vai koptajos pieminekļos.
6. M VI sektora pieminekļi sniedz norādes uz aizgājēja nodarbi dzīves laikā, par ko liecina gan pieminekļa novietojums sektorā, gan paskaidrojošās epitāfiju pielikuma daļas.
7. Analizējot kapu pieminekļu un mākslas attiecības, tika noskaidrots, ka piemineklim piemīt mākslinieciskas kvalitātes, ja tas ne tikai sniedz informatīvu ziņojumu par aizgājēju, bet arī augstāku ideju.
8. Pieminekļiem, kuriem ir augsta mākslinieciskā kvalitāte, kas saistīta ar tēlnieka vai akmeņkaļa netipiskajiem pieminekļa uzbūves risinājumiem, neverbālo un vizuālo elementu īpatsvars ir lielāks nekā citos pieminekļos.
9. Elīnas Zālītes, Harija Liepiņa, Aleksandra Čaka pieminekļu poētiskums ir izceļams citu pieminekļu starpā.

10. Radošo profesiju pārstāvju poētiskās daļas M VI sektorā ir oriģinālas, neizmantojot kapsētām ierastos dzejas citātus.
11. M VI sektoru ir iespējams dalīt dienvidu jeb saules daļā, kurā tiek apbedīti Raiņa sekotāji, un ziemeļu daļā, kurā ciešās rindās un pēc vienota parauga veidoti militārpersonu pieminekļi.
12. Militārpersonu epitāfijas atbilst pareizticīgo epitāfiju tradīcijai, kurās tiek sniegts lielāks informācijas apjoms kā citās epitāfijās, kā obligātu nosacījumu izvirzot foto attēlu, paskaidrojošu pielikuma daļu, poētisko daļu un emocionālu adresanta daļu.
13. Atšķirībā no militārpersonu pieminekļiem, sabiedrībā ievērojamo personu pieminekļu grupas ietvaros nav vērojamas vienotas epitāfijas tradīcijas, kas saistīts gan ar izkļaidēto izvietojumu sektorā, gan atšķirīgajām pārstāvētajām profesijām.
14. Ievadfrāzes „še dus” un „še Dieva mierā dus” nav izplatītas Raiņa kapos, jo tās cieši saistītas kristietības tradīcijām.
15. Raiņa kapi, atšķirībā no Meža kapiem, izceļas ar savu parkam līdzīgo plānojumu, kurā funkcionalitāte izpaužas ne tikai celiņu tīklos, bet arī personu apbedīšanā atbilstoši sektoru nozīmībai.
16. Raiņa kapu nozīmju attīstība no 1929. gada līdz 2015. gadam ir šāda – bezdievju kapi, demokrātiskie kapi, iesvētītie kapi, padomju kapi, revolucionāru kapi, izcilo personību kapi, aizmirstie kapi, lielā dzejnieka kapi.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

AVOTI

1. Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas (VKPAI) Pieminekļu dokumentācijas centra arhīva materiāli „Lieta par Raiņa kapiem”.

LITERATŪRA

a) Monogrāfijas

2. Barasch, Moshe. *The Language of Art. Studies in interpretation*. NY: New York University Press, 1997.
3. Blanco, Maria-José, Ricarda Vidal (ed). *The Power of Death: Contemporary Reflections on Death in Western Society*. New York: Berghahn Books, 2015.
4. Caune, Andris. *Rīgas Ziemeļu priekšpilsēta pirms 100 gadiem*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009.
5. Cēbere, G., Dzidra un Jānis Rivari. *Meža kapu memoriālā skulptūra*. Rīga: Zinātne, 1987.
6. Cimermanis, S. (red). *Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļi: Aizsardzība un izmantošana*, Rīga: Zinātne, 1988.
7. Čevere, Gerda. *Tendences Raiņa personības un daiļrades izpētē*. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2013.
8. Dāvidsone, Irēna. *Rīgas dārzi un parki*. Rīga: Liesma, 1988.
9. Eco, Umberto. *The limits of interpretation*. Indianapolis: Indiana University Press, 1990.
10. Gadamers, Hanss- Georgs. *Patiesība un metode*. Rīga: Jumava, 1999.
11. Hanovs, Deniss. *Nevajadzīgie cilvēki*. Mārupe: Drukātava, 2011.
12. Krastiņš, Jānis. *Mežaparks*. Rīga: Zinātne, 1997.
13. Krastiņš, Jānis, Ivars Strautmanis, Jānis Dripe. *Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām*. Rīga: Baltika, 1998.
14. Kruks, Sergejs. *Ārtelpas skulptūras semiotika, ekonomika un politika*. Rīga: Neputns, 2011.
15. Lotmans, Jurijs, Boriss Uspenskis. *Kultūra. Teksts. Zīme*. Rīga: Elpa, 1993.
16. Leming, R. Michael, George E. Dickinson. *Understanding Dying, Death, and Bereavement*. Florida: Hacourt Collage Publishers, 2002.

17. Maddrell, Avril, James D. Sidaway. *Deathscapes: spaces for death, dying, mourning and remembrance*. Burlington: Ashgate, 2010.
18. Odgen, C. K., I. A. Richards. *The Meaning of Meaning: A study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. London: Routledge & Kegan Paul, 1949.
19. Plauciņš, L. *Latvijas PSR kultūras pieminekļi*. Rīga: Liesma, 1968.
20. Račevskis, Kārlis. *Mišels Fuko, apziņa un valodas esamība*. Rīga: Zinātne, 2003.
21. Taurens, Jānis. *Lingvistiskās nozīmes teorijas arhitektūras semantikā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005.
22. Vējš, Jānis Nameisis. *Lingvistiskā filozofija*. Rīga: Avots, 1981.
23. Vējš, Jānis Nameisis. *Versija par Vitgenšteinu*. Rīga: Pētergailis, 1997.
24. Vitgenšteins, Ludvigs. *Loģiski filozofisks traktāts*. Rīga: Liepnieks & Rītups, 2006.

b) Uzziņu literatūra

25. Bouissac, Paul (ed). *Encyclopedia of Semiotics*. New York: Oxford University Press, 1998.
26. Cinis, Aigars (red). *Skaistā aktualitāte: māksla kā spēle, simbols un svētki/ Hanss-Georgs Gadamers*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002.
27. Joanna Turnbull (ed.). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Eight edition. Oxford University Press, 2010.
28. Kalniņa, Ieva, Kārlis Vērdušs (sast.). *Mūsdienu literatūras teorijas*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2013.
29. Kastenbaum, Robert (ed). *Macmillan Encyclopedia of Death and Dying*. NY: The Gale Group, 2003.
30. Kūle, Maija, Rihards Kūlis. *Filozofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
31. Leech, Geoffrey. *Semantics*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974.
32. Nītiņa, Daina, Larisa Iļjinska un Marina Platonova. *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*. Rīga: RTU izdevniecība, 2008.
33. Spārītis, O. Zeidaks, Andrejs, ainavu arhitekts. No: *Latvijas Nacionālā opera*. Rīga: Jumava, 2000.

c) Žurnālu un avīžu raksti

34. Apsītis, V. Raiņa vārdā. *Lauku Avīze*. 1999.g. 21. sept.
35. Aspazija brauks uz Ēģipti. *Rīts*. Nr. 138, 1936.
36. Aspazijas māžošānās. *Komunāru Cīņa*. Nr. 127, 1934.

37. Cintiņš, V, K. Rutkovskis, J. Stumbergs, I. Mūrnieks, Z. Ozols. Vai mācītāji var ganīties pa neticīgo kapiem. *Cīņa*. Nr. 135, 1949.
38. Dažādas ziņas. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 173, 1933.
39. Diļleja, K. Necienīgie J. Raiņa piemiņas glabātāji. *Laiks*. 2009.
40. Dzejnieks Ēriks Ādamsons pēdējā gaitā. *Literatūra un Māksla*. Nr. 10, 1946.
41. Frēge, Gotlobs. Jēga un nozīme. *Kentaurs XXI*. Nr. 20, 1999.
42. Gars laiku laikos redzēs jaunu gaismu. *Rūjienas Vēstnesis*. Nr. 135, 1934.
43. Jakobsons, Romans. Valoda salīdzinājumā ar citām saskarsmes sistēmām. *Kentaurs XXI*. Nr. 18, 1999.
44. Kapsētu ierīkošana un kopšana. *Dārzkopības un Biškopības Žurnāls*. Nr. 4, 1936.
45. Kapu postītāji. *Rīts*. Nr. 32, 1934.
46. Kādus pieminekļus varēs uzstādīt Raiņa kapos. *Sociāldemokrāts*. Nr. 50, 1931.
47. Klānums, V. Lai aug rozes plāniņā. *Dzimtenes Balss*. Nr. 39, 1971.
48. Klismeta, Līga. Klusā pastaiga. *Mūsmājas*. Nr. 11, 2004.
49. Kļaviņš, Andris. Dižam aktierim un cilvēkam. *Brīvā Latvija: Apvienotā „Londonas Avīze” un „Latvija”*, Nr. 20, 2001.
50. Krematorija būve Rīgā. *Latvijas Architektūra*. Nr. 9, 1939.
51. Kūsamo, Alti. Uztverdami – runājam, skatīdami – saprotam. *Kentaurs XXI*. Nr. 2, 1992.
52. Lasis, J. Dažas piezīmes par mūsu parkiem. *Zvaigzne*. Nr. 20, 1959.
53. Lainform. Ziedi pie dzejnieces pieminekļa. *Cīņa*. Nr. 34, 1977. -0--*456
54. Ozoliņš, Ludvigs. Atdzimstošā Latvija. *Latvijas Kareivis*. Nr. 160, 1934.
55. Raiņa kapi. *Baznīcas Ziņas*. Nr. 9, 1942.
56. Raiņa kapi jau iesvētīti. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 126, 1934.
57. Raiņa kapu iesvētīšana. *Svētdienas Rīts*. Nr. 29, 1934.
58. Raiņa kapu izdaiļošana. *Sociāldemokrāts*. Nr. 133, 1930.
59. Rīgas kapos. Aspazija beidzot „atpestīta”. *Latvija*. Nr. 25, 1968.
60. Rīgas klusie mājokļi. *Brīvā Zeme*. Nr. 174, 1937.
61. Rudzītis, A. Atmiņu takām. *Liesma*. Nr. 5, 1989.
62. Sakne, Olīvija. Kapsētas iespaids iekšrīgā. *Londonas Avīze*. Nr. 713, 1960.
63. De Sosīrs, Ferdināns. Vispārīgās valodas kurss. *Kentaurs XXI*. Nr. 18, 1999.
64. Sprīģe, Inga. Kokteilis, Raiņa kapi. *Sestdiena*. Nr. 274, 2003.
65. Sudmale, Elza. Vai politiskās represijas turpinās arī kapos? *Padomju Jaunatne*. Nr. 237, 1989.

66. Šķilters, Jurgis. Semantikas teoriju attīstība: patiesuma un informācijas nosacījumi. *Kentaurs XXI*. Nr. 24, 2001.
67. Tautas lielā dzejnieka Raiņa piemiņai. *Cīņa*. Nr. 79, 1940.
68. Treija, Rita. Dzeja kapsētā. *Karogs*. Nr. 11, 2005.
69. Treija, Rita. Dzīvie raksta (par) mirušajiem. *Forums*. Nr. 29, 2004.
70. Treija, Rita. Latviešu kapsētu epitāfiju tekstu struktūra: Galvenās aprises. *Letonica*. Nr. 14, 2006.
71. Valters, Nikolajs. Pa Aspāzijas takām. *Londonas Avīze*. Nr. 864, 1963.
72. Vitgenšteins, Ludvigs. Dzeltenā grāmata. *Kentaurs XXI*. Nr. 20, 1999.

ELEKTRONISKIE INFORMĀCIJAS AVOTI

73. Foucault, Michel. *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*. Pieejams:
<http://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf>
74. Gabre, Anita. *Kam jākopj dižgaru kapavietas*. Pieejams:
<http://nra.lv/latvija/riega/82562-kam-jakopj-dizgaru-kapavietas.htm> [skatīts 2015, 23. apr.].
75. ICOMOS Latvija. Starptautiskā pieminekļu un ievērojamo vietu padome. *NARA +20 Autentiskuma koncepts*. Pieejams:
http://www.icomos.lv/site/attachments/10/02/2015/NARA_autentiskuma_koncepts.pdf
76. Jackson, Darrell B. *The Theory of Signs in St. Augustine's De doctrina christiana*. Pieejams:
http://www.patristique.org/sites/patristique.org/IMG/pdf/69_xv_1_2_03.pdf 11.p. [skatīts 2015, 21. mar.].
77. Snyder, Sarah. *Graveyard Aesthetics: Framing Tombstone Art as Art*. 2.p. Pieejams:
http://www.academia.edu/3120430/Graveyard_Aesthetics_Framing_Tombstone_Art_as_Art [skatīts 2015, 29. janv.].
78. Van den Herik, Jasper. *Is Information out There?* Erasmus Student Journal of Philosophy. 21.p. Pieejams:
http://www.academia.edu/5429284/Is_Information_Out_There [skatīts 2015, 8. apr.]

SUMMARY

This study is specifically concerned with the effect of the M VI sector tombs' influence on Rainis cemetery meaning. The subjects of this study were hundred and thirty tree tombs which are located in the central cemetery area. The aims were to determine the semantic variety of Rainis cemetery tombs and positioning Rainis cemetery as a semantic field of research. The task was to interpret the epitaphs not only as a verbal part of tombs, but in a broader meaning, considering also nonverbal elements as a text.

The thesis starts with an overview of the theory of signs and semantics. In the first chapter an author points out that the tombs are iconic signs. Furthermore, epitaphs of tombs have a grammatical structure – the introductory part, the supplement, the persons' nomination, birth and death data, the poetical part, addresser. This grammatical structure, linguistic and semiotic sign theories are the theoretical basis of this research.

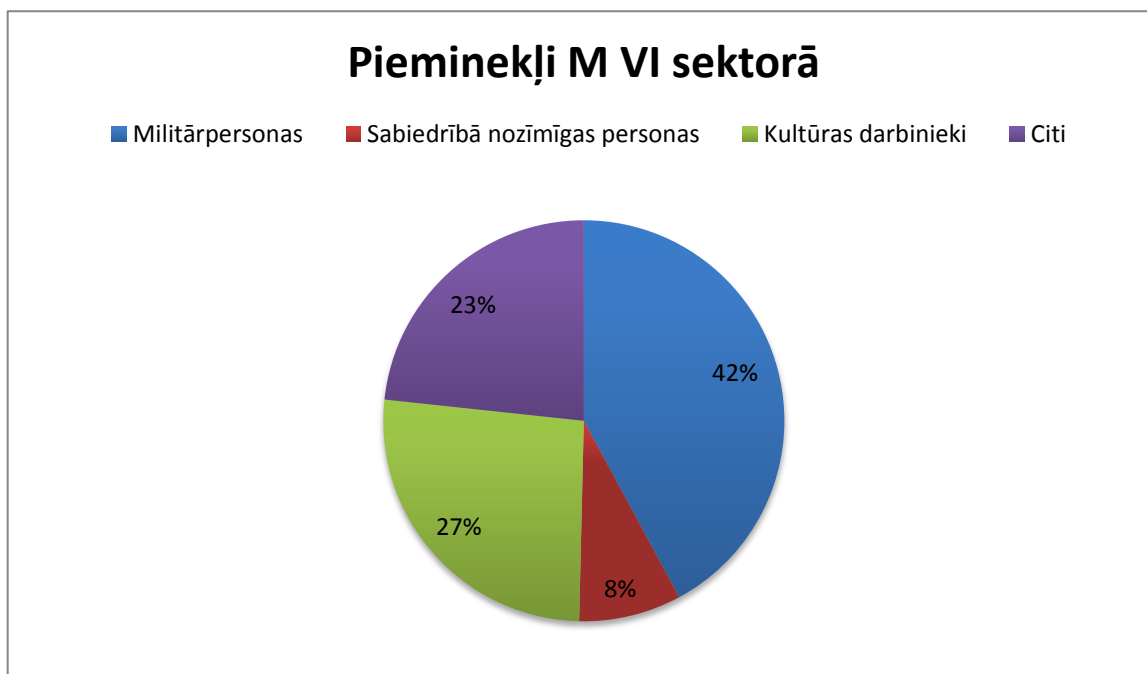
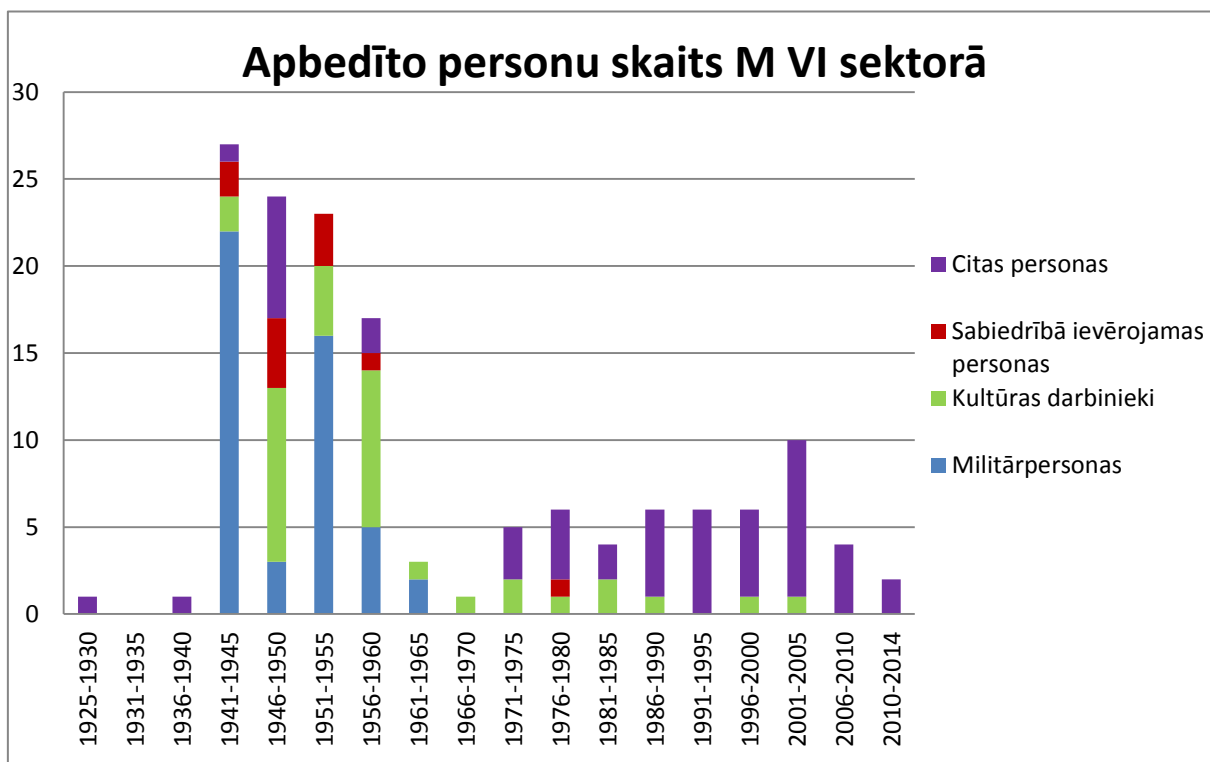
The next chapter takes a closer look at Rainis cemetery history – the establishment of the cemetery, the territorial and symbolic plan of the cemetery. It is stated that Rainis cemetery has the park aesthetics, compared to the forestry landscape of Meža cemetery. Rainis cemetery, as a semi-open cemetery, also has a changing role in society, that differs from Brāļu cemetery as an anchored meaning cemetery.

Final chapter contains an analysis of Rainis cemetery central sector tombs, which forms the whole meaning of Rainis cemetery. Tombs were divided in certain categories – the military personnel, public figures, representatives of creative occupations and other persons.

It was concluded that Rainis cemetery from year 1925 to 2015 has had different meanings. It has been the atheists' cemetery, the democratic cemetery, the consecrated cemetery, the soviet cemetery, the revolutionists' cemetery, the personages' cemetery, the forgotten cemetery and, finally, the great poet's cemetery.

2. pielikums

3. pielikums

4. pielikums

5. pielikums

6. pielikums

7. pielikums

8. pielikums

9. pielikums

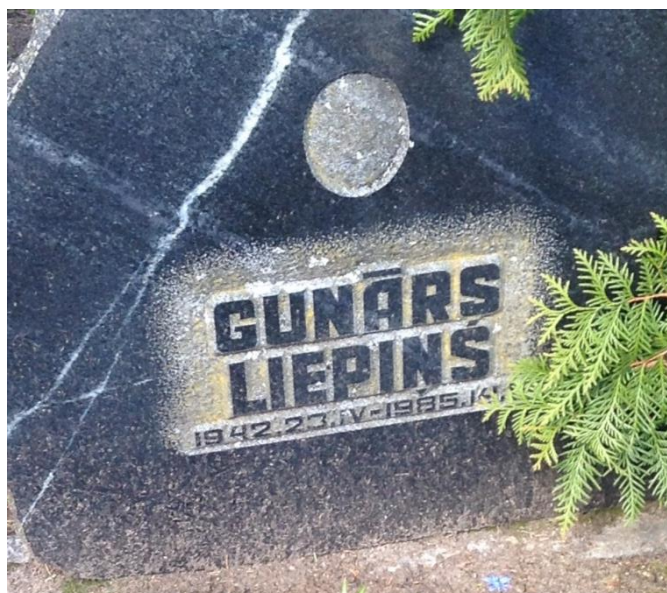
10. pielikums

11. pielikums

12. pielikums

13. pielikums

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”
tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____ katedrā
katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ .2014.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ .2014.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ . ____ .2014.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ . ____ .2014. prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts